

Kıbrıs'ın kuzeyinde **LGBTİ+'ların İnsan Hakları'nı** İzleme Raporu

2022

Bu yayın Avrupa Birliği tarafından finanse edilmiştir. İçerik tamamıyla İnsan Hakları Platformu sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

**İnsan
Hakları**
Platformu
Human Rights Platform

Kıbrıs'ın kuzeyinde
LGBTİ+'ların İnsan Hakları'nı İzleme Raporu
2022

Hazırlayan
Erman Dolmacı

Katkıda Bulunanlar
Ali Dayıoğlu- **Editör**
Yağmur İzcan- **Hukuki Görüş**
Adem Arkadaş ve Ömür İbrahim Ray- **Uzmanların Görüşü**

Yayınlayan
İnsan Hakları Platformu

Birinci Baskı
Mart 2023, Lefkoşa

Tasarım
Cypdes Factory Advertising

Özet	5
Giriş	6
Yöntem	7
Arka Plan Bilgisi	8
Yasal Çerçeve	10
Kıbrıs'ın kuzeyindeki LGBTİ+'ların İnsan Hakları Durumu	12
Sonuç ve Öneriler	24

Girne Caddesi 168, Lefkoşa
insanhaklariplatformu@gmail.com
ihp.hrp **ihp.hrp** **ihp_hrp**

Bu yayın Avrupa Birliği tarafından finanse edilmiştir. İçerik tamamıyla İnsan Hakları Platformu sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

İnsan Hakları Platformu
Human Rights Platform

ÖZET

Bu rapor, Kıbrıs'ın kuzeyindeki¹ lezbiyen, gey, biseksüel, trans, interseks ve artıların² (LGBTİ+) deneyimledikleri insan hakları ihlallerini raporlamak ve bu haklara eşit erişim için neler yapılabileceği konusunda öneriler sunmak amacıyla İnsan Hakları Platformu tarafından hazırlanmıştır. Kıbrıs'ın kuzeyindeki LGBTİ+'ların insan haklarına eşit erişimi olmadığı gibi LGBTİ+'lara yönelik sistematik ayrımcılık çeşitli boyutlarda görülmektedir. Eşcinsellik, Kıbrıs'ın kuzeyinde 2014 yılında suç olmaktan çıkarılmış olsa da, LGBTİ+'lar sürekli olarak ayrımcılık ve önyargı ile karşı karşıya kalmaya devam etmektedirler. Bu ayrımcılık türleri özellikle eğitim, sağlık, istihdam, barınma ve özel hayatın gizliliği gibi alanlarda yoğunlaşmaktadır. Özellikle LGBTİ+'lara yönelik nefret söylemi 'Ceza Yasası'nda' 2021 yılında suç olarak tanımlandığı halde nefret dolu çevrimiçi yorumlar yaygın olarak sosyal medya üzerinden yapılmakta, fakat polis suçların önlenmesine yönelik etkin soruşturma yürütmektedir. Çevrim içi nefret söylemleri LGBTİ+'ların fiziksel ve akıl sağlığını olumsuz etkilerken aynı zamanda LGBTİ+'lar için güvenlik endişesi de yaratmaktadır.

Hayatın her alanında LGBTİ+'ları ayrımcılıktan koruyacak ayrımcılık karşıtı yasal düzenlemeler mevcut olmadığı gibi, kadınlar ve erkekler arasında tanımlanan kayıtlı birliktelik hakkı da aynı cinsiyetten kişiler için yasal olarak bulunmamaktadır. Özellikle cinsiyetin hukuken tanınması özbelirlenim hakkına göre tanımlanmadığı için translar ve ikili cinsiyet sistemi dışındaki kişiler çeşitli insan hakları ihlallerine maruz kalmaktadırlar. Tüm bunlarla birlikte son yıllarda Kıbrıs'ın kuzeyinde LGBTİ+'ların insan haklarının daha fazla görünürlük kazanması ve tanınması yönünde adımlar da atılmıştır. Örneğin, LGBTİ+'ların yaşadıkları sorunlara ilişkin farkındalığı artırabilmek için, 18 Haziran 2022'de ilk toplumlararası onur yürüyüşü başta olmak üzere 2014 yılından beridir devam eden Onur Yürüyüşleri ile çeşitli etkinlikler düzenlenmiştir. Bununla birlikte, kaydedilen gelişmeler yetersiz kalmakta, Kıbrıs'ın kuzeyindeki LGBTİ+'ların ayrımcılık ve şiddetten uzak bir şekilde yaşayabilmelerini sağlamak için yapılması gereken çok fazla çalışma bulunmaktadır.

Sonuç olarak, unutulmamalıdır ki LGBTİ+ hakları insan haklarıdır ve Kıbrıs'ın kuzeyindeki LGBTİ+'ların durumu, sınırlı yasal korumalar ve yaygın sosyal damgalama ile zor olmaya devam etmektedir. Uluslararası toplum ve yerel savunuculuk gruplarının Kıbrıs'ın kuzeyindeki LGBTİ+ haklarını izlemeye ve bu konuda baskı ve farkındalık yaratmaya devam etmesi ve herkes için daha kapsayıcı ve eşit bir toplum oluşturmaya yönelik olarak çalışması önemlidir. Kıbrıs'ın kuzeyinde aktif olarak faaliyet gösteren tek LGBTİ+ örgütü Kuir Kıbrıs Derneği'nin (KKD) çalışmalarının maddi ve manevi olarak desteklenmesi, LGBTİ+'ların insan hakları bağlamında eşit bir noktaya gelebilmeleri için olmazsa olmaz bir adımdır. Bu amaçla, Kıbrıs'ın kuzeyindeki yetkililerin LGBTİ+'ların insan haklarına eşit erişimlerini sağlamaya yönelik daha kapsamlı yasal düzenlemeler yapmaları ve bu düzenlemelerin etkin uygulamasını gerçekleştirmeleri gerekmektedir. Ayrıca, LGBTİ+ topluluğuna yönelik ayrımcılık ve şiddetin önlenmesi için etkili adımlar atılmalı ve mevcut düzenlemelerin etkin uygulandığı ve suçluların cezalandırıldığına emin olunmalıdır. Tüm bu yapılan çalışmalar için gerekli bütçelerin oluşturulması ve aktivist ve sivil toplum örgütlerinin (STÖ) sorunun çözümü için attıkları adımlarda desteklenip olası risklere karşı korunmaları gerekmektedir. Bu şekilde, Kıbrıs'ın kuzeyindeki LGBTİ+'ların insan haklarına saygı gösterilerek çeşitliliğin var olduğu daha adil ve eşit bir toplum oluşturulması mümkün olabilecektir.

¹ Kıbrıs'ın tümü Avrupa Birliği (AB) toprağıdır. Ancak, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin etkin kontrol uygulamadığı adanın kuzeyinde, 2003 yılında imzalanan Katılım Antlaşması'nın 10. Protokolü uyarınca AB mevzuatı askıya alınmıştır. https://cyprus.representation.ec.europa.eu/about-us/turkish-cypriot-community_tr erişim tarihi 12 Aralık 2021.

² Artı işareti (+) cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği çeşitliliğinin LGBTİ kısaltmasında yer alan kimliklerden çok daha fazla olduğunu işaret etmektedir.

GİRİŞ

Kıbrıs'ın kuzeyindeki insan haklarının izlenmesi, İnsan Hakları Platformu (İHP) tarafından 5 tematik alanda sürdürülmektedir. Bu rapor da tematik alanlardan birini oluşturan LGBTİ+ Hakları Programı'na ait izleme çalışmalarını içermektedir. Kıbrıs'ın kuzeyinde LGBTİ+ haklarıyla ilgili faaliyet gösteren tek aktif STÖ ve platformun da üye örgütü olması nedeniyle KKD, İHP'nin yürüttüğü izleme ve raporlandırma çalışmalarına aktif katkıda bulunmuştur. İzlemenin yapıldığı 2022 yılı içerisinde, Birleşmiş Milletler (BM) İnsan Hakları Yüksek Komiserliği (İHYK), Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Ofisi (ODIHR) gibi uluslararası mekanizmalara, Kıbrıs'taki Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Dışişleri Bakanlığı'nın yıllık olarak hazırladığı 2022 Kıbrıs İnsan Hakları Rapor'u, ILGA-Avrupa ve TGEU'nun yıllık LGBTİ+ haklarını izleme çalışmalarına da katkıda bulunmuştur. İHP tarafından hazırlanan LGBTİ+'ların İnsan Hakları Raporu ise, Kıbrıs'ın kuzeyindeki LGBTİ+'ların 2022 yılı içerisindeki insan hakları durumuna ilişkin kapsamlı bir bakış sunmayı amaçlamaktadır. Raporda, LGBTİ+'ların maruz kaldıkları insan hakları ihlallerinin belgelenmesinin ve öne çıkarılmasının yanı sıra LGBTİ+'ların insan haklarının tam olarak hayata geçirilmesinin önündeki zorluk ve engellerin tespit edilmesine de odaklanılmaktadır. Rapor, LGBTİ+'lara karşı ayrımcılığa neden olan yasal düzenlemeler ve uygulamaların dışında bu hakları destekleyen ve güvence altına alan olumlu düzenleme ve uygulamaların ve bu hakların iyileştirilmesine yönelik yapılabilecekleri kapsayan önerilerin bir resmini sunmayı da amaçlamaktadır. Raporda, ayrıca, LGBTİ+'ların insan haklarını desteklemek ve savunmak için çalışan STÖ'lerin ve aktivistlerin çalışmalarına yer verilerek bu çalışmaların nasıl güçlendirilebileceği de özetlenmektedir.

Rapor, İHP'nin savunuculuk çalışmalarının yanı sıra yerel kurumlar, uluslararası kuruluşlar, insan hakları grupları ve diğer topluluklar da dahil olmak üzere çeşitli paydaşlar tarafından LGBTİ+'ların yaşadıkları hak ihlalleri veya ayrımcılıkla mücadele etmek için de kullanılacaktır. Herkes için daha kapsayıcı ve eşitlikçi bir toplum yaratılmasına katkıda bulunmayı hedefleyen rapor, yerel yönetimlerin uluslararası insan hakları antlaşmaları ve sözleşmeleri kapsamındaki yükümlülükleri ile ilgili olarak hesap vermelerine ve LGBTİ+'ların insan hakları konusunda yerel düzeyde daha fazla farkındalık yaratılmasına da katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Raporun nihai hedefi, LGBTİ+'ların insan haklarına daha fazla saygı gösterilmesini teşvik etmek ve Kıbrıs'ın kuzeyindeki LGBTİ+ topluluğunun insan hakları durumuna ilişkin önemli bir referans kaynağı olmaktır. Son olarak, izleme süreci ve raporlamada emek veren, yaşadığı hak ihlallerinin raporlanması için bilgilerini paylaşan ve raporun son haline getirilmesi adına çaba gösteren herkese teşekkür etmek ve katkılarının çok önemli olduğunu vurgulamak isteriz.

YÖNTEM

LGBTİ+'ların insan haklarının izlenip raporlanabilmesi için öncelikle bir izleme planı oluşturulmuştur. Bu planın amacı, izleme yöntemlerinin belirlenmesi, verilerin toplanması ve doğrulanması gibi konuların netleştirilmesidir. Ayrıca, izlemenin çerçevesini belirleyebilmek adına 'LGBTİ+ Hakları İzleme Göstergeleri' de oluşturularak izleme süreci bu göstergeler üzerinden yapılmıştır. Bu göstergelerin geliştirilmesinde BM İHYK'nın "İnsan Hakları Göstergeleri Ölçme ve Uygulama Rehberi"³ ve BM Kalkınma Programı için geliştirilen "LGBTİ İçerme Endeksi için Önerilen Göstergeler Seti"⁴ yayınları kullanılmıştır. İzleme sürecinde ILGA-Avrupa ve TGEU yıllık izleme metodolojileri⁵ de incelenmiş ve yerel koşullara göre uyarlanmıştır. Geliştirilen gösterge seti düzenli olarak gözden geçirilmiş ve paydaşların dahil edildiği toplantılar ve iletişim yöntemleri ile gösterge setinin uygulanabilirliği ve işlevselliği değerlendirilip güncellenmiştir.

İzleme ve raporlama sürecinde kullanılan bir diğer önemli kaynak da Yogyakarta İlkeleri⁶ olmuştur. KKD'nin yıllardır oluşturduğu çeşitli veri tabanları ve kaynaklar, özellikle yapısal göstergelerin izlenmesinde kullanılmıştır. Bunlar arasında *Kıbrıs'ın kuzey kesimindeki Mevzuatın LGBTİ+'lara Yönelik Ayrımcılık Açısından Analizi Kitapçığı*,⁷ *Uluslararası İnsan Hakları Koruma Mekanizmaları Bünyesinde Cinsiyetin Hukuken Tanınması ve Cinsiyet Uyum Sürecine Erişim Hakkı Raporu*⁸, *Yıllık Medya İzleme Raporları*⁹, *Kıbrıs'ın kuzey kesiminde Yerel Olarak Temsili Bir Örneklemde Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Çeşitliliğine Yönelik Tutumlar Raporu*,¹⁰ *Kıbrıs'ın kuzey kesiminde LGBTİ+'ların Mevcut Sosyal Hizmetlere Erişimi Haritalama Çalışması Raporu*,¹¹ *Kıbrıs'ın kuzey kesiminde LGBTİ+ Seks İşçilerinin Durumu Haritalama Çalışması Raporu*¹² ve *LGBTİ+'ların İstihdama Erişimi ve İşgücü Piyasası Deneyimleri Raporu*¹³ yer almaktadır. İzleme yapılırken hedef grup olarak işçilerinden sorumlu kurumlar, seçilmiş temsilciler, polis, istatistik ofisi gibi yerel kurumlar, özel sektör, mağdurlar, LGBTİ+'lar, göçmenler, mülteciler, azınlık mensupları, aktivistler gibi hak sahipleri, geleneksel ve dijital medya platformları ve gazeteciler seçilmiştir.

İzleme yöntemi olarak da yasal metinlerin, uluslararası çerçevelerin ve KKD'nin Dayanışma Hattı verilerinin okunup analiz edilmesi gibi masa başı araştırmalarının yapılması, mahkeme davalarının izlenmesi, hak sahipleri, mağdurlar, tanıklar, sorumlu kurumlar, aktivistler ile yerinden, uzaktan veya alternatif bir yerde hem grup hem de bireysel görüşmelerin yapılması, veri toplamak için çevrimiçi kaynaklar, dilekçeler, yazılı sorular, istatistiksel veriler kullanılması yoluna gidilmiştir. Ayrıca, gözaltı yerlerine, mahkemelere, hastanelere ve eylem yerlerine İHP Avukatı Yağmur İzcan'ın ile LGBTİ+ Hakları Program Koordinatörü Erman Dolmacı'nın yapmış oldukları saha ziyaretlerinin raporları ve İHP İletişim Sorumlusu Ahmet Sedat Tözün'ün hazırladığı hak temelli medya izleme kurum içi raporu da kaynak olarak kullanılmıştır. İzleme süreci boyunca elde edilen verilerin doğru ve güvenilir olmasına önem gösterilmiştir. Bu nedenle, verilerin toplanması, depolanması ve analiz edilmesi süreçlerinde gizlilik, güvenlik ve veri koruma ilkeleri ile birlikte mağdurlara zarar vermeme ilkesi göz önünde bulundurulmuş, vaka örnekleri anonimleştirilmiş ve kullanılan bilgiler için öznelerin bilgilendirilerek onayları alınmıştır.

3 BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği, 'İnsan Hakları Göstergeleri Ölçme ve Uygulama Rehberi' (2012). https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/Human_rights_indicators_en.pdf erişim tarihi 12 Aralık 2021.

4 M. V. Lee Badgett & Randall Sell, 'LGBTİ İçerme Endeksi için Önerilen Göstergeler Seti' (2018) UNDP https://www.undp.org/sites/g/files/zskgk6326/files/publications/ENGLISH_LGBTI_index_march2019.pdf erişim tarihi 17 Aralık 2021.

5 TGEU & ILGA - EU <https://transrightsmap.tgeu.org/indicators> <https://www.rainbow-europe.org/about> erişim tarihi 17 Aralık 2021

6 Yogyakarta İlkeleri (2017).

7 Eylem Ümit Atılğan & Oncel Polilli, 'Kıbrıs'ın kuzey kesimindeki Mevzuatın LGBTİ+'lara Yönelik Ayrımcılık Açısından Analizi' (2021) Kuir Kıbrıs Derneği.

8 Reyda Ergün & Faika Deniz Paşa, 'Uluslararası İnsan Hakları Koruma Mekanizmaları Bünyesinde Cinsiyetin Hukuken Tanınması ve Cinsiyet Uyum Sürecine Erişim Hakkı' (2021) Kuir Kıbrıs Derneği.

9 Ziba Sertbay, 'Yıllık Medya Takip Raporu Haziran 2020 - Haziran 2021' (2022) Kuir Kıbrıs Derneği.

10 Şenel Hüsnü Roman, 'Kıbrıs'ın kuzey kesiminde Yerel Olarak Temsili Bir Örneklemde Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Çeşitliliğine Yönelik Tutumlar Raporu' (2021) Kuir Kıbrıs Derneği.

11 Buse Erzybek Şemi & Saime Uluçaylı, 'Kıbrıs'ın kuzey kesiminde LGBTİ+'ların Mevcut Sosyal Hizmetlere Erişimi Haritalama Çalışması Raporu' (2021) Kuir Kıbrıs Derneği.

12 Özlem Cankurtaran, Ali Odabaş ve Neva Öztürk, 'Kıbrıs'ın kuzey kesiminde LGBTİ+ Seks İşçilerinin Durumu Haritalama Çalışması Raporu' (2021) Kuir Kıbrıs Derneği.

13 Fezza Bhatti ve Fatma Güven Lisaniler, 'LGBTİ+'ların İstihdama Erişimi ve İşgücü Piyasası Deneyimleri Raporu' (2021) Kuir Kıbrıs Derneği.

ARKA PLAN BİLGİSİ

Kıbrıs'ın kuzeyindeki LGBTİ+'ların insan hakları çeşitli siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel ve güvenlik gelişmelerinden etkilenmektedir. KKD, yukarıda da değinildiği gibi, Kıbrıs'ın kuzeyinde aktif olarak uzun yıllardır mücadele eden tek LGBTİ+ örgütüdür. 2007 yılında Homofobiye Karşı İnisiyatif (HOKİ) olarak mücadeleye başlayan KKD, LGBTİ+'ların insan haklarına eşit erişimlerini ve ayrıca cinsiyet kimliğine, cinsel yönelime ve cinsiyet ifadesine dayalı ayrımcılığın ortadan kaldırılmasını amaçlamaktadır. HOKİ'nin öne çıkan hedefleri arasında erkekler arası cinsel ilişkiyi cezalandıran 'yasa' maddelerinin yürürlükten kaldırılması yer almaktaydı. HOKİ, bu 'yasa' maddelerinin değiştirilmesi için verdiği mücadeleyle LGBTİ+ hareketinin gelişmesine de aracılık etmiştir. 2012 yılında adını KKD olarak değiştiren HOKİ, aynı zamanda İHP'nin kurucu örgütleri arasında da yer almaktadır. İngiliz sömürgeci döneminde eşcinsel ilişkiyi engellemek amacıyla 'Ceza Yasası'na konulan 'doğaya aykırı cinsi münasebet' tanımı ve suçu Kıbrıs Cumhuriyeti'nde Alekos Modinos'un¹⁴ konuyu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) taşıması ile birlikte 1992 yılında değişmiş fakat Kıbrıs'ın kuzeyinde bu çağ dışı madde 27 Ocak 2014 tarihine kadar yürürlükte kalmıştır. KKD'nin uluslararası ve yerel düzeyde yaptığı savunuculuklar sonucu eşcinselliğin suç olarak sayılması olarak da algılanan bu maddenin değiştirilmesi için yerel ve uluslararası sivil toplum örgütleri ile kamuoyu oluşturulmuştur. Ayrıca Hüseyin Çavuşoğlu'nun KKD avukatı Öncel Polili ile konuyu 2012 yılında AİHM'ye (H.Ç. v. Türkiye¹⁵ 6428/12 numaralı başvuru¹⁶) taşıması da eşcinselliği suç sayan maddelerin yürürlükten kaldırılıp yerine LGBTİ+'ları koruyan maddelerin gelmesine yardımcı olmuştur. Özellikle davanın takibinde Human Dignity Trust'in¹⁷ ve ILGA-Avrupa'nın yer alması ve yine 2012 yılında Avrupa Parlamentosu Gruplar Arası LGBTİ oluşumunun eş başkanı Michael Cashman'ın aday ziyaretini¹⁸ uluslararası kamuoyu ve baskı yaratmak adına etkili olmuştur. Tüm bu çabaların sonucunda 'Ceza Yasası' 2014 yılında değiştirilmiş fakat KKD'nin de vurguladığı üzere¹⁹ kâğıt üzerindeki yasaklardan kafalardaki yasaklara değişimin gerçekleşmesi uzun yıllar almıştır ve almaktadır. Bu kapsamda KKD, hem LGBTİ+'ların görünürlüğünü artırmak hem de kapasitesini geliştirmek adına çeşitli projeler yürütmüş ve savunuculuk çalışmaları yapmıştır. Bunların dışında KKD, 23 Mart 2020 tarihinde, 'Ceza Yasası'nda LGBTİ+'lara yönelik nefret söylemini suç haline getiren bir başka değişiklik yapılmasına katkıda bulunmuştur (Madde 171). Özetle KKD, Kıbrıs'ın kuzeyinde hem eşcinselliğin suç olmaktan çıkarılmasında hem de LGBTİ+'lara yönelik nefret söyleminin suç sayılmasında aktif bir rol oynamıştır.²⁰

KKD'nin yayınladığı raporlarda²¹ LGBTİ+'lara yönelik sistematik ayrımcılık uygulamaları kamuoyunun dikkatine getirilmektedir. Bu yayınlar ile LGBTİ+'ların eğitim, sağlık, istihdam, barınma, mahremiyet, bilgi edinme ve sosyal hizmet hakkı gibi temel haklarının ihlal edildiği saptanmaktadır. LGBTİ+'lara ve onların insan haklarına yönelik tutumlarla ilgili olarak KKD, 2015, 2017 ve 2021 yıllarında tekrarlanan kapsamlı bir anket çalışması da gerçekleştirmiştir. Bu çalışmalarda katılımcılar Kıbrıs'ın kuzeyinde yüksek düzeyde homofobi ve transfobi olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca, genel toplumun LGBTİ+ topluluğu ile düşük miktarda teması olduğu da bildirilmiştir. Bununla birlikte katılımcılar, Kıbrıs'ın kuzeyinde LGBTİ+'lara yönelik ayrımcılığı önlemek için 'yasalara' ihtiyaç duyulduğuna inanıp inanmadıkları konusunda %29,47 desteklerken yine katılımcıların %16,7'si LGBTİ+'ların insan haklarının genel olarak kötü olduğuna inandığını söyledi.²²

Bhatti & Güven Lisaniler'e (2021) göre, LGBTİ+'lar Kıbrıs'ın kuzeyinde önemli ölçüde ayrımcılıkla karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu ayrımcılık eğitimde başlamakta ve istihdamda da devam etmektedir. Bu çerçevede söz konusu rapora göre katılımcıların çoğunluğu iş başvurusu yaparken cinsiyet kimliklerini ve cinsel yönelimlerini gizli tutmak zorunda kalmaktadır. Ayrıca, LGBTİ+'ların Kıbrıs'ın kuzeyinde insan ticaretine maruz kalma riski taşıdığı da saptanmıştır. Bununla birlikte raporda; HIV ile yaşamak, göçmen olmak, seks işçisi olarak çalışmak gibi keşif sosyal kimliklerin LGBTİ+'ların savunmasızlığını artırdığından da bahsedilmektedir.²³ LGBTİ+'ların kamusal görünürlüğünün ve toplumsal kabulünün sınırlı olması ve bölgede LGBTİ+'ların insan haklarının ve sorunlarının genel olarak tanınmaması nedeniyle durum zorlu olmaya devam etmektedir. Sonuç olarak, Kıbrıs'ın kuzeyinde LGBTİ+'ların haklarının korunması, çeşitli siyasi, ekonomik, kültürel ve güvenlik durumlarından da etkilenmektedir. Bunlar şu şekilde özetlenebilir:

Siyasi Durum: Kıbrıs'ın kuzeyi, 1974'den beridir adanın bütününden ayrı de facto olarak faaliyet göstermektedir. Bu durum uluslararası kurumların Kıbrıs'ın kuzeyini denetleyememesine ve burada yaşanan hak ihlallerinin görünmezliğine neden olmaktadır. Siyasi durum karmaşık olmaya devam ederken Kıbrıs Türk toplumu yönetimi ile Türk hükümeti arasında siyasi güçlü bağlar bulunmaktadır. Örneğin 'Türkiye'de ne varsa Kıbrıs'ın kuzeyinde de olacak' gibi bir anlayışın yöneticiler arasında yaygın olması LGBTİ+ hakları konusunda Türkiye'nin olumsuz tutumları nedeniyle endişe vericidir.²⁴

Ekonomik Durum: Kıbrıs'ın kuzeyinde ekonomi büyük ölçüde turizme, tarıma ve finansal hizmetlere dayanmaktadır. Son küresel ekonomik kriz ve pandemi koşulları ekonomi üzerinde olumsuz bir etki yaratmış ve LGBTİ+'lar da dahil olmak üzere geniş bir kesimin haklarının korunmasını olumsuz etkileyebilecek işsizlikle sonuçlanmıştır.

Kültürel Durum: Kıbrıslı Türk toplumu ağırlıklı olarak Müslüman bir kültürel mirasa sahip olsa da Kıbrıs çeşitli dil, din, ırk ve inanışta insanlara ev sahipliği yapmıştır. Kendini açık görüşlü bir topluluk olarak tanımlayan Kıbrıslılar maalesef LGBTİ+'lara yönelik genellikle muhafazakâr tutumlar sergilemektedirler.

Güvenlik Durumu: Kıbrıs'ın kuzeyindeki 'Polis Örgütü Yasası'nın'²⁵ 3. Maddesine göre polis askere bağlı olarak görevlerini yürütmektedir. Bu da polis örgütünün sivilleşmesinde büyük bir engeldir. Suçların etkin soruşturulmasında tanınmamış bir bölgede faaliyet gösteren polis örgütü askeri düzene bağlı olması nedeniyle insan hakları gibi konularda yetersiz kalmaktadır. KKD'nin yayınladığı raporlarda da belirtildiği gibi ayrımcılık ve şiddet bağlamında Kıbrıs'ın kuzeyindeki LGBTİ+'ların güvenliği endişe vericidir. Bununla birlikte, özellikle çevrim içi nefret söylemleri hakaretten ölüm tehditlerine varacak seviyelere ulaşmış olmasına rağmen polis bu konuda etkili soruşturma yürütmektedir.

¹⁴ Modinos v Kıbrıs, no. 15070/89, 22 Nisan 1993, AİHM.

¹⁵ AİHM, 18 Aralık 1996 tarihli Loizidou v. Türkiye kararında 'Kıbrıs'ın kuzeyini "Türkiye'ye bağlı yerel yönetim" olarak değerlendirerek Türkiye'nin Kıbrıs'ın kuzeyinde sınırlar ötesi sorumluluğunun olduğunu ve oradaki insan hakları ihlallerinden sorumlu tutulabileceğini belirtmiştir.

¹⁶ H.Ç. v. Türkiye, no. 6428/12, 3 Haziran 2014, AİHM.

¹⁷ Human Dignity Trust, 'Petition before the European Court of Human Rights' www.humandignitytrust.org/what-we-do/cases/northern-cyprus-petition-before-the-european-court-of-human-rights erişim tarihi 7 Aralık 2022.

¹⁸ Kuir Kıbrıs Derneği, 'Michael Cashman Kıbrıs'ın kuzeyinde yasa değişikliğini savunuyor', 16 Nisan 2012 www.queercyprus.org/2012/04/16/michael-cashman-kibrisin-kuzeyinde-yasa-degisikligi-ni-savunuyor/ erişim tarihi 12 Aralık 2021.

¹⁹ Kaos GL, 'Kuir Kıbrıs Derneği'nden sosyal medya aktivizmi: #27Ocakda #nedeğişdi', 22 Ocak 2017, kaosgl.org/haber/sahi-27-ocakrsquota-nedeğişdi erişim tarihi 9 Kasım 2022.

²⁰ Kuir Kıbrıs Derneği, 'Ceza (Değişiklik) Yasası Yürürlüğe Girdi', 1 Nisan 2020 www.queercyprus.org/2020/04/01/ceza-degisiklik-yasasi-yururluge-girdi/ erişim tarihi 13 Aralık 2021.

²¹ Bhatti ve Lisaniler, 2021; Cankurtaran vd., 2021; Husnu Raman, 2021.

²² Raman, 'Kıbrıs'ın kuzey kesiminde yerel temsili bir örnekleme...' (2021) Kuir Kıbrıs Derneği.

²³ Özlem Cankurtaran, Ali Odabaş ve Neva Öztürk, 'Kıbrıs'ın kuzey kesiminde LGBTİ+ Seks İşçilerinin Durumu Haritalama Çalışması Raporu' (2021) Kuir Kıbrıs Derneği.

²⁴ Kerem Dikmen, 'LGBTİ+'ların İnsan Hakları 2021 Yılı Raporu' (2021) Kaos GL. <https://kaosgldernegi.org/images/library/lgbti-larin-insan-haklari-raporu-2021-web.pdf>

²⁵ <https://www.mahkemeler.net/birlestirilmis/51-1984.doc> erişim tarihi 5 Aralık 2022.

YASAL ÇERÇEVE

Kıbrıs'ın kuzeyindeki hukuk sistemi, Anglo Sakson hukuk sistemine (common law) dayalı olsa da Kıbrıs'ın kuzeyinin şartlarına ve gereksinimlerine uygun şekilde uyarlanmıştır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), Loizidou v. Türkiye davasındaki kararından sonra, Kıbrıs'ın kuzeyindeki insan hakları ihlallerinden Türkiye'nin doğrudan sorumlu olduğunu kabul etmiştir.²⁶ Uluslararası antlaşmaların iç hukuktaki yeri 'Anayasa'nın' 90. maddesinde düzenlenmiştir.²⁷ Buna göre, usulüne göre yürürlüğe konulmuş uluslararası antlaşmalar onay 'yasaları' ile iç hukukun parçası haline gelmektedir. Bu antlaşmalardaki kurallar 'yasalardan' üstün olup 'Anayasa' düzeyinde sayılmaktadır ve 'anayasal' kuralların mümkün olduğunca uluslararası hukuka uygun olabilecek tarzda yorumlanması gerekmektedir.²⁸ Anayasa Mahkemesi, Kıbrıs'ın kuzeyindeki 'yasaların' uluslararası sözleşmelere uygun bir şekilde yapılması veya bu şekilde yapılmamışsa uluslararası sözleşmelere uygun bir şekilde yorumlanması gerektiğini belirtmiştir. Uluslararası sözleşme hükümleri ile iç hukuk hükümleri çatıştığında uluslararası sözleşme hükümleri uygulanmalıdır. Yapılan 'Anayasal' veya yasal düzenlemeler, uluslararası sözleşme hükümlerini iptal veya etkisiz hale getiremez. Kıbrıs'ın kuzeyindeki LGBTİ+'ların insan haklarının mevcut yasal düzenlemeler açısından incelenmesi KKD'nin yayınladığı 'Kıbrıs'ın kuzey kesimindeki Mevzuatın LGBTİ+'lara Yönelik Ayrımcılık Açısından Analizi'²⁹ raporunda da detaylı bir şekilde ele alınmaktadır. LGBTİ+'ların insan hakları için geçerli olan uluslararası yasal çerçeve, temel olarak uluslararası insan hakları hukuku ve uluslararası insancıl hukuka dayanmaktadır. Uluslararası insan hakları hukuku, çeşitli uluslararası antlaşmalarda ve uluslararası teamül hukukunda yer aldığı üzere, insan haklarına saygı gösterilmesi, korunması ve yerine getirilmesi için devletler üzerinde bağlayıcı yasal yükümlülükler bütünüdür. Uluslararası insan hakları hukuku, cinsel yönelimleri, cinsiyet kimlikleri veya ifadeleri ya da diğer statülerinden bağımsız olarak tüm insanların sahip olduğu temel hak ve özgürlükleri ortaya koyar. Kıbrıs'ın kuzeyindeki, insan haklarını korumak için aşağıdaki uluslararası sözleşmeler onaylanıp iç hukukun parçası haline getirmiştir:

- İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerine İlişkin Avrupa Sözleşmesi (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi-AİHS)
- Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi (ESKHUS)
- Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi (MSHUS)
- Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı (ABTHŞ)
- Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (KKHTAÖS)
- Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)
- İşkenceye Karşı Sözleşme (İKS)
- Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (IAOKS)
- Engelli Kişilerin Haklarına İlişkin Sözleşme (EKHİS)
- Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (ÇHDS)
- 1951 Mülteciler Sözleşmesi (MS)

Bu sözleşmeler, LGBTİ+'ların insan haklarını korumak ve ayrımcılıkla mücadele etmek için önemli birer araçlardır. Ancak, bu haklara ilişkin yeterli koruma sağlamak için bu sözleşmelerin tam ve etkili bir şekilde uygulanması gerekmektedir. MSHUS ve ESKHUS, LGBTİ+'lar da dahil olmak üzere tüm insanlar için insan haklarının korunmasını sağlayan iki temel insan hakları antlaşmasıdır. MSHUS yaşam hakkı, ifade özgürlüğü, işkence ve kötü muameleyle maruz kalmama gibi medeni ve siyasi hakları düzenlerken, ESKHUS çalışma, eğitim ve sağlık hakkı gibi ekonomik, sosyal ve kültürel haklarla ilgili düzenlemeler getirmektedir. Kıbrıs'ın kuzeyindeki milletvekillerinin de düzenli olarak genel kurul toplantılarına katılım sağladığı³⁰ Avrupa Konseyi'nin LGBTİ+'ların insan hakları için ek koruma sağlayan bir dizi insan hakları belgesi ve yasası da bulunmaktadır. Bunlar, LGBTİ+'lar da dahil olmak üzere sivillere koruma sağlamakta ve cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği de dahil olmak üzere bu tür muamelelerin gerekçelerine bakılmaksızın sivillere yönelik saldırılar ve işkence gibi şiddet eylemlerini yasaklamaktadır. Bunlara ek olarak, uluslararası insan hakları hukukunun cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği ile ilgili olarak uygulanmasına ilişkin Yogyakarta İlkeleri gibi bağlayıcı olmayan çeşitli BM kararları ve belgeleri, devletlere LGBTİ+'ların insan haklarına saygı gösterme ve bu hakları koruma yükümlülükleri konusunda rehberlik etmektedir. **Yogyakarta İlkeleri**,³¹ tüm devletlerin uyması gereken uluslararası bağlayıcı hukuki standartları teyit etmektedir. Genel olarak uluslararası yasal çerçeve, LGBTİ+'ların insan haklarının korunması için güçlü bir temel oluşturmakta ve devletlerin ayrımcılığı ortadan kaldırmak ve cinsel yönelimleri veya cinsiyet kimlikleri ne olursa olsun herkesin haklarını korumak yönünde adım atmaları için bir temel sağlamaktadır.

2014 yılında yürürlüğe giren 'Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Dairesi (Kuruluş Görev ve Çalışma Esasları) Yasası'³² kapsamında oluşturulan Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Dairesi toplumsal cinsiyet eşitliğinin ekonomi, eğitim ve sosyal düzeylerde yaygınlaştırılması, bu politikaların kamu düzeyinde üretilen makro plan ve politikalara yansıtılması ile kadınlara ve LGBTİ+'lara yönelik şiddet ve ayrımcılığı önlemeyi hedeflemektedir. Ayrıca daire altında Danışma ve İzleme Konseyi oluşturulması, Cinsiyet Odak Noktaları (CON) kurulması, Şiddeti Önleme ve Danışma Merkezleri (ŞÖDAM) oluşturulması, her yıl düzenlenecek Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Çalıştayı'nda "Eylem Planı" üretilmesi, Beyaz, Kırmızı, Mavi, Mor ve Yeşil Raporlar hazırlanması ve Sığınma Evleri kurulması da öngörülmektedir. Fakat bilinmektedir ki TOCED üstünden yıllar geçmesine rağmen etkin bir şekilde hayata geçirilememiştir ve ön görülen çalışmalar kısıtlı kalmıştır.³³

26 Loizidou v. Türkiye, no:15318/89, 18 Aralık 1996, AİHM.

27 <https://www.mahkemeler.net/cgi-bin/anayasa.aspx>

28 Anayasa Mahkemesi 5/2015 D. 2/2017, Nina Maiko n/d Nikolayevna Nina Mayko v Mustafa Yeniada

29 Atılgan & Polili, 'Kıbrıs'ın kuzey kesimindeki...' (2021) Kuir Kıbrıs Derneği.

30 Yeni Düzen, 'Berova ve Candan AKPA 2022 yılı 4. Dönem Olağan Genel Kurulu'na katıldı Kaynak: Berova ve Candan AKPA 2022 yılı 4. Dönem Olağan Genel Kurulu'na katıldı', 13 Ekim 2022 <https://www.yeniduzen.com/berova-ve-candan-akpa-2022-yili-4-donem-olagan-genel-kuruluna-katildi-157305h.htm> erişim tarihi 17 Ocak 2023.

31 KAOS GL, 'Yogyakarta İlkeleri (2017 Yılı İtibariyle Genişletilmiş Versiyon)' 2020. <https://kaosglderneği.org/images/library/yogyakarta-web.pdf>

32 <https://www.mahkemeler.net/birlestirilmis/61-2014.docx>

33 <https://toced.gov.ct.tr/HABERLER/toplumsal-cinsiyet-e-c5%9fitilic4%9fi-dairesi-kurulu-c5%9f-231al-c4%b1-c5%9fmalar-c4%b1-devam-ediyor>

Ayrıca Yüksek Kamu Denetçisi (Ombudsman) 'Anayasa'nın 144. Maddesi uyarınca, 'idarenin' aldığı karar ve yaptığı işlemlerde uluslararası sözleşmeler, yerel 'mevzuat' ve mahkeme kararlarına uygun davranıp davranmadığını denetleme yetkisine sahiptir.³⁴ Bu kurum, başvuru üzerine harekete geçebileceği gibi, başvuru olmaksızın hak ihlali gördüğü durumlarda resen harekete geçme yetkisine de sahiptir. Ombudsman, yukarıda bahsedilen yasal enstrümanların 'idare' tarafından uygulandığının denetlenmesi bağlamında önemli bir araç olsa da bu kurumun yaptırım yetkisinin olmaması ve rapor ve/veya uyarılarının bağlayıcı bir nitelik taşıması, hak ihlallerinin giderilmesindeki etkisini zayıflatmaktadır. Ayrıca 2022 yılı içerisinde yayınlanan 7 raporun hiçbiri LGBTİ+'ların yaşadığı insan hakları ihlallerine değinmemektedir.³⁵ Bu da konu ile ilgili hiçbir başvurunun olmaması ve/veya Ombudsman'ın resen bu konuda adım atıp soruşturma yürütmemesi nedeniyle olabilir. Son olarak Meclis bünyesinde oluşturulan 'Yasalardaki Cinsiyet Ayrımcılığını İzleme Komitesi' 'yasa' yapma veya değiştirme yetkisi olmasa da çalışmalar yapıp Meclis Başkanlığı'na bu çalışmalarını sunabilmektedir ve izleme süresince İHP'nin katılımının da olduğu çalışmalar yürütmüştür.³⁶

KIBRIS'IN KUZEYİNDEKİ LGBTİ+'LARIN İNSAN HAKLARI DURUMU

Rapor kapsamında izleme analizi öncelikle Kuir Kıbrıs tarafından yürütülen 'Dayanışma Hattı'³⁷ verilerinin değerlendirilmesi ile başlamakta ve hak ihlallerinin yoğunlaştığı alanlara göre gruplandırılmış başlıklar altında devam etmektedir. Bu başlıklar altında: 'Kişisel Güvenlik ve Şiddet', 'Nefret Suçu', 'Nefret Söylemi', 'Barınma', 'Eğitim', 'Sağlık', 'İstihdam', 'Özel Hayat, Tanınma ve Aile Kurma', 'Mal ve Hizmetlere Erişim', 'Siyasal ve Kamusal Haklar', 'Örgütlenme ve Barışçıl Toplanma Hakkı', 'LGBTİ+ Mültecilerin Sığınma Hakkı' bulunmaktadır.

Kuir Kıbrıs Derneği'nin yürütmüş olduğu Dayanışma Hattı'na 2022 yılı içerisinde 102 kişi ulaşmış, bunlardan 74'ünü 18-30 yaş arası kişiler oluşturmuştur. Bu başvurularda belirlenen insan hakları ihlalleri aşağıdaki gibidir:

Ayrımcılık ve şiddet: Birçok kayıttaki LGBTİ+'ların maruz kaldığı ayrımcılık ve şiddetten bahsedilmektedir. Örneğin, bir kişi Girne'de bir gey bardan atılmış ve bar sahibinin şiddetine maruz kalmıştır. Birçok kişi de eşcinsel tanışma uygulamalarından şantaj ve tehditle şiddete maruz kaldığını belirtmiştir. Kişilerin yerel otoritelere güveni olmadığı için yaşanan bireysel mağduriyet olayları yetkililere bildirilmemiştir. Bununla birlikte, birden fazla kişinin mağduriyet yaşamamasıyla birlikte İHP ve KKD'nin desteğiyle şikâyetler polise aktarılmış ve faillerin ceza alması sağlanmıştır.³⁸ Benzer şekilde, bir kişi cinsiyet kimliği nedeniyle bir kamu kuruluşunda ayrımcılıkla karşılaşmış, fakat durumdan şikâyetçi olması durumunda işini kaybedeceği endişesiyle şikâyette bulunmamıştır.

Adalet erişim: LGBTİ+'lar başta polis olmak üzere yerel kurumlara karşı güven eksikliği yaşamaktadırlar. Bu noktada özellikle polisin ifade alırken LGBTİ+'lara karşı ayrımcı ve yanlış terimlerle hitap etmesi, kişilerin özel hayatının gizliliğini dikkate almaksızın ifade alması ve insan hakları temelli bir yaklaşım sergilememesi dikkat çekicidir. Bu nedenle LGBTİ+'lar yaşadıkları insan hakları ihlallerinde şikâyetçi olmak konusunda çekimser davranmakta ve şikâyetçi olurlarsa cinsel yönelim veya cinsiyet kimliklerini açmak zorunda kalmalarından veya bu bilginin gizlilik kapsamında saklı kalmayıp paylaşılacağından endişe duymaktadırlar.

Askerlik hizmeti: Cinsel yönelimlerini veya cinsiyet kimliklerini beyan etmelerine rağmen askerliğe elverişlidir raporu verilen ve bu karara itiraz etmek isteyen kişiler askerlikte yaşayacakları ayrımcılık ve özellikle şiddetten endişe duyduklarını belirtmişlerdir.

Sağlık: Herkesin ulaşılabilir en yüksek fiziksel ve zihinsel sağlık standardından yararlanma hakkı dahilinde sağlık bakımı hakkı ile ilgili 18 başvuru gelmiştir. Bu rakam toplam başvuruların %18'ini oluşturmaktadır. Burada öne çıkan hak ihlalleri arasında cinsiyet uyum süreci kapsamındaki ameliyat ve hormonların erişilebilir olmaması, anonim ve ücretsiz HIV test merkezinin Lefkoşa dışındaki diğer şehirlerde bulunmaması ve HIV tanısı alan yabancı uyruklu kişilerin sınır dışı edilmelesi diğer sorunlar arasındadır.

Eğitim ve öğretim: İzleme süresince bir kişi çalıştığı okul için LGBTİ+ mücadelesi ve hakları konusunda bilgilendirici bir seminer düzenlenmesi ve psikolojik danışmanlık desteği talep etmiştir. Fakat bilinmektedir ki Eğitim Bakanlığı okullarda LGBTİ+'ların insan hakları konusunda eğitim verilmesine izin vermemektedir.

Mülteci ve sığınma konuları: Bu konuda yaşanan insan hakları ihlalleri İHP'nin hazırladığı Mülteci Hakları İzleme Raporu'nda daha detaylı yer almaktadır. Fakat sağlık konusunda da bahsedildiği gibi HIV statüsü nedeniyle 'yurttaş' olmayan kişiler sınır dışı edilmektedir ve 2022 yılında bir mülteci statüsü nedeniyle sınır dışı edilmek üzereyken KKD ve Mülteci Hakları Derneği'nin ortak çalışmalarıyla sınır dışı kararı son anda durdurulmuştur.

³⁴ 38/1996 sayılı Yüksek Yönetim Denetçisi (Ombudsman) Yasası'nın 15(1). Maddesi.

³⁵ <https://ombudsman.gov.ct.tr/BA%25%9EVURU-RAPORLARI/PgrID/2617/PageID/1>

³⁶ <http://www.cm.gov.nc.tr/KomiteDiger>

³⁷ Kuir Kıbrıs Derneği, Dayanışma Hattı <https://www.queercyprus.org/2022/09/08/dayanisma-hatti>

³⁸ Gündem Kıbrıs, "2 yıl hapis yatacak", 10 Aralık 2022 <https://www.gundemkibris.com/2-yil-hapis-yatacak>

AYRIMCILIK YASAĞI VE EŞİTLİK

Kişisel Güvenlik ve Şiddet

Ayrımcılık, en basit tanımıyla, insanların çeşitli özelliklerine dayalı olarak farklı muamele görmeleridir. ³⁹ Bu rapor bağlamında ayrımcılık, cinsiyet kimliği, cinsel yönelim ve/veya cinsiyet karakteristiklerine (interseks durumu) dayalı kişilerin yaşadıkları olumsuz deneyimleri kapsamaktadır. 'Anayasa', cinsiyet kimliği, cinsel yönelim ve/veya cinsiyet karakteristiklerine dayalı ayrımcılığı doğrudan yasaklamasa da onaylayıp iç hukukunun bir parçası yaptığı sözleşmeler nedeniyle dolaylı olarak yasaklamaktadır. Ayrımcılık yasağına yer veren uluslararası sözleşmeler ve belgelerin kapsayıcı bir listesi 'Kıbrıs'ın kuzey kesimindeki Mevzuatın LGBTİ+'lara Yönelik Ayrımcılık Açısından Analizi'⁴⁰ raporunda yer almaktadır. Kıbrıs'ın kuzeyinde kabul edilen 61/2014 sayılı 'Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Dairesi Yasası', cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelli ayrımcılığı kapsayan ve toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılığı özel olarak tanımlayan yasal bir düzenlemedir. 'Sosyal Hizmetler Müdürlüğü' altında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Dairesi'nin (TOCED) şiddeti önlemeye ve ayrımcılıkla mücadeleye yönelik çalışmalar yürütmesi hedeflenmiştir. Ancak personel ve bütçe eksikliği nedeniyle dairenin aktif olarak işlevsel hizmetler veremediği bilinmektedir. Buna ek olarak Polis Müdürlüklerinde şiddeti önleme birimleri kurulmuştur. Ancak bu şubelerde görevli polislerin LGBTİ+'ların insan haklarını koruyacak şekilde eğitilmedikleri ve farkındalıklarının olmadığı bilinmektedir. Ayrıca 'Fasıl 154 Ceza Yasası'nın' 174. maddesi ile düzenlenen kamu hizmetinden yararlanana karşı cinsiyetinden, cinsel yöneliminden veya cinsiyet kimliğinden dolayı ayrımcılık yapmak suç olarak tanımlanmıştır.

Ayrımcılık yasağı ile ilgili olarak İHP 2022 yılında LGBTİ+'lara da hukuki destek sağlamıştır. LGBTİ+'lara yönelik ayrımcılık en çok eğitim, sağlık, istihdam ve barınma gibi alanlarda gözlemlenmiştir. Özellikle HIV ile yaşayanların tedaviye erişim hakları, mahremiyet hakları, çalışma hayatına erişimleri ve yeni tedavi yöntemlerinden yararlanma hakları ihlal edilirken basın kuruluşlarının yaptığı haberler de bu hak ihlalleri ve ayrımcılığın artmasına neden olabilmektedir. ⁴¹ Ayrımcılık türlerine ilerleyen sayfalarda başlıklar altında daha detaylı değinilecek olmakla birlikte burada bazı örnekler aktarmak uygun olacaktır. Örneğin, Kıbrıs Türk toplumu lideri Ersin Tatar'ın himayelerinde 17-18 Şubat 2022 tarihinde Girne'de bir otelde düzenlenmiş olan 'Aile Çalıştayı' etkinliğinde aile anne, baba ve çocuklardan oluşan heteronormatif bir yapı olarak tanımlanmış ve dağıtılan materyaller dahil olmak üzere konuşmacıların sunumlarında da bu ayrımcılık dolaylı olarak gerçekleşmiştir. ⁴²

39 Atılğan & Polilli, 'Kıbrıs'ın kuzey kesimindeki...', Kuir Kıbrıs Derneği, 2021. 40 a.g.e.

41 Kuir Kıbrıs Derneği, 'Sivil Toplum Örgütlerinden HIV Haberleri Hakkında Ortak Açıklama', 26 Kasım 2022 www.queerprprus.org/2022/11/26/sivil-toplum-orgutlerinden-hiv-haberleri-hakkinda-ortak-aciklama/

42 Özgür Gazete, 'Müdahale sırası evimizin içine kadar geldi: Tatar 'milli nesil' yetiştirmek istiyor', 18 Şubat 2022 www.ozgur gazetekibris.com/kibris/83054-mudahale-sirasi-evimizin-icine-kadar-geldi-tatar-milli-nesil-yetistirmek-istiyor.html

Çalıştayda LGBTİ+'lara yönelik bu ayrımcı söylemleri KKD kınamış, bu konuda polisin soruşturma başlatması için talepte ⁴³ bulunmasına rağmen konu ile ilgili hiçbir gelişme kaydedilmemiştir.

İHP, trans kadınların tutukluluk koşullarını gözlemlemek için 2022 yılında çeşitli zamanlarda yeni cezaevini ziyaret etmiştir. İHP, hem eski hem de yeni cezaevinin ikili cinsiyet kuralları ve altyapısı nedeniyle, cinsiyetleri yasal olarak tanınmayan trans kadınların tecritte tutulduğunu gözlemlemiştir. Ayrıca cezaevinin ikili cinsiyet düzenlemeleri nedeniyle transların sağlık hizmetlerine erişimi ve mahremiyet haklarının da ihlal edildiği tespit edilmiştir. ⁴⁴ Cinsiyet uyum süreci için gerekli olabilecek hormonlar cezaevine alınabilecek ilaç listesine dahil edilmediğinden sağlık hakkına erişim de engellenmektedir. Ayrıca Lefkoşa Polis Karakolu'ndaki gözaltı merkezini birçok kez ziyaret eden İHP avukatı başka bir trans tutukluyla da görüşmüş ve aşağıdaki gözlemlerde bulunmuştur:

Trans tutuklu, çok küçük olarak nitelendirilen bir hücrede tutulmuştur. Havalandırma tamamen yok, temiz hava yok ve mekanın penceresi yok. Tutuklular üzerinde battaniye olan tahta parçaları üzerinde uyumaktadır. Mekan hijyenik değildir ve ilgili memur aksini iddia etmesine rağmen tutuklu duş alamadıklarını iddia etmiştir. Mekanın kokusu dayanılmazdı ve tutuklulara tüm gün boyunca içinde az miktarda malzeme bulunan iki sandviç verildi. Yani, gözaltı merkezi Birleşmiş Milletler İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele ve Cezaya Karşı Sözleşme ⁴⁵ standartlarını karşılamaktan uzaktır.

KKD ve İHP'nin ortak olarak cezaevlerindeki trans kadınların durumunu izlemesi ciddi insan hakları ihlallerini ortaya çıkarmıştır. Bundan hareketle 2022 yılında meclise hak ihlallerini azaltmaya yönelik yasal düzenleme önerisi sunulmuştur. Tüm bunlar dikkate alındığında cinsiyeti yasal olarak tanınamış trans kadınların tecritte tutulmaları ve cinsiyetlerini onaylayan sağlık hizmetlerine erişimlerinin engellenmesi, MSHUS'un 7. Maddesinde belirtilen işkence ve diğer zalimane, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele veya ceza yasağının ihlalidir. Hücrelerde besleyici ve tutukluların ihtiyaçlarına uygun gıda, temiz hava ve hijyenik koşullara erişimin olmaması da MSHUS'nin 10. Maddesinde belirtilen tutukluluk sırasında insani muamele görme hakkının ihlalidir. LGBTİ+'ların tutukluluk koşulları ile alakalı hak ihlallerine ağır bir şekilde maruz kaldıkları İHP'nin gözaltı ve cezaevlerine yaptığı ziyaretlerinde de gözlemlenmiştir. Toplumsal olarak deneyimlenen ayrımcılık tutukluluk koşullarında görevliler tarafından da devam ettirilmektedir. Tecrit koşullarında kalan trans mahpus sosyalleşme süreçlerinden dışlanmakta ve bu durum psikolojik sorunlara neden olmaktadır. Ayrıca cinsiyet olumlayıcı hormonların cezaevine girebilecek haplar listesinde olmaması ve mahkemede müvekkil avukatı tarafından talep edilmesine rağmen trans tutuklunun doktora erişim sıkıntısı çekmesi, sağlık hakkının da ihlal edildiğini göstermektedir. Uluslararası mekanizmalar devletleri tüm mahpusları korumak ve özellikle LGBTİ+'ların da dahil olduğu "özel ihtiyaçlara sahip mahpuslar"ın maruz kaldıkları her türlü ayrımcılığı ortadan kaldırmak için pozitif eylemde bulunmak konusunda yükümlü tutmaktadır.⁴⁶ Fakat ikili cinsiyet sistemi dışında olan/algılanan tutuklular atanmış cinsiyetleri ile uyumlu olarak algılanmadıklarında tecritte tutulmaktadır. Yine benzer şekilde tutukluluk yerlerinde insani şartların kötü olmasıyla beraber en temel haklar görevlilerin inisiyatifleriyle ilerleyebilmektedir (telefon kullandırma, duş kullanımı, vs.). Yürütülen savunuculuk çalışmaları sonucunda Lefkoşa Ağır Ceza Mahkemesi'nin trans tutukluların kendi güvenlikleri için tek kişilik hücrelerde tutulmalarının kabul edilemez olduğunu teyit eden kararı, ⁴⁷ tutuklu transların insan haklarının korunmasını sağlama yolunda önemli bir adımdır. Mahkeme kararında bahsedilen tecrit uygulamasıyla alakalı cezaevi idaresine İçişleri Bakanlığı tarafınca soruşturma açılmasına da direktif verilmiştir. Bu kararın ardından İçişleri Bakanlığı'na konu hakkında soruşturma başlatıp başlatılmadığına dair dilekçe verilmiş fakat ilgili kurum '12/2006 Bilgi Edinme Hakkı Yasası' tahtında belirlenmiş olan yasal süreyi aştığı halde yanıt vermemiştir.

43 Kuir Kıbrıs Derneği, 'Aile Çalıştayı ile İlgili Derhal Soruşturma Başlatılmalı', 18 Şubat 2022 www.queerprprus.org/2022/02/18/aile-calistayi-ile-iligili-derhal-sorusturma-baslatilmali/

44 Kuir Kıbrıs Derneği, 'İkili Cinsiyet Rejimi Hak İhlallerine Neden Oluyor!', 14 Ekim 2022 www.queerprprus.org/2022/10/14/kuir-kibris-dernegi-basin-aciklamasi-ikili-cinsiyet-rejimi-hak-ihlallerine-neden-oluyor?ef%bf%bc%ef%bf%bc/

45 BM İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamele ve Cezaya Karşı Sözleşme (1984), Kabul Edilme Tarihi: 19 Temmuz 2004.

https://www.mahkemeler.net/birlestirilmis/28-2004.doc

46 BM Uyuşturucu ve Suç ile Mücadele Ofisi, 'Özel İhtiyaçlara Sahip Mahpuslar Üzerine Elkitabı', 2009. ozelihtiyaclamahpuslar.files.wordpress.com/2015/01/ozel_ihtiyaclara_sahip_mahpuslar_uzerine_el_kitabi.pdf

47 İnsan Hakları Platformu, 'Transların Tecritte Maruz Bırakılması Hak İhlalidir ve Kabul Edilemez', 15 Aralık 2022 www.insanhaklariplatformu.eu/detail/15-12-22-translarin-tecritte-maruz-birakilmasi-hak-ihlalidir-ve-kabul-edilemez/1102

Tüm bunların yanı sıra kamusal alanlardaki tuvaletlerin ikili cinsiyet sistemine göre tasarlandığı ve bu durumun translar ve ikili cinsiyet sistemi dışındaki kişiler için ayrımcı bir pratiğe neden olduğu da bilinmektedir. İkili cinsiyet sistemi dışında algılanan kişiler ikili cinsiyet sistemine göre düzenlenen ortamlarda sözlü veya fiziksel tacizlere maruz kalabilmektedirler. Sosyal hizmetler bağlamında nakdi yardımlardan yararlanmak için kişilerden cinsel yönelimi, cinsiyet kimliği, ifadesi ve cinsiyet karakteristiğinden dolayı toplumsal dışlanma/ayrımcılık/baskı nedeniyle psikolojik sorun yaşadıklarına dair sağlık raporu sunmalarının istendiği bilinmektedir. Bu şekilde alınan sağlık raporu ilgili kişinin çalışmasına engel olduğunun kanıtı olarak kullanılmakta ve söz konusu kişi nakdi sosyal yardımlardan yararlanma hakkını elde etmektedir. Bu uygulama da ayrımcılığı ve ötekileştirmeyi artırmanın yanı sıra kişilerin temel insan hakkı olan özel hayatlarının gizliliğini ihlal etmektedir.⁴⁸ Transların ve ikili cinsiyet sistemi dışında olan kişilerin algılanan cinsiyet kimlikleri ve cinsel yönelimleri nedeniyle ayrımcılığa uğrayacakları endişesiyle askerlikten muafiyet talep etmelerine rağmen ‘askerliğe elverişlidir’ raporu aldıkları bilinmektedir. Bu kişilerin bir kısmı Kıbrıs’ın kuzeyinden göç etmek zorunda bir kısmı da askerliğe giderek şiddet ve ayrımcılığa maruz kalmaktadırlar.⁴⁹ Askerlik hizmetinden muaf tutulmayı talep eden ve sonrasında Kıbrıs’ın kuzeyini terk etmek zorunda bırakılan translara yönelik muamele, İHEB’in 13. Maddesi ve MSHUS’nin 12. Maddesinde belirtilen seyahat özgürlüğü hakkının da ihlalidir. Bu hak, herkesin kendi ülkesi de dahil olmak üzere herhangi bir ülkeden ayrılma ve kendi ülkesine dönme hakkını güvence altına almaktadır.

Nefret Suçu

Kıbrıs’ın kuzeyinde cinsiyet kimliği, cinsel yönelimi ve/veya cinsiyet karakteristiğine dayalı nefret suçlarının özel ve spesifik olarak düzenlendiği bütüncül bir yasal metin bulunmamaktadır. Fakat daha önce de belirtildiği gibi ‘Ceza Yasası’nda tanımlanan bazı suçlar için 2014 yılında yapılan değişikliklerle birlikte, nefret saikiyle işlenmesi durumunda daha ağır cezalar düzenlenmektedir. Fakat yerel kurumların LGBTİ+’lara yönelik nefret suçlarını izlemedikleri bilinmektedir. Örneğin, KKD Dayanışma Hattı’nı arayan bir kişi tanıdıklarının cinsel içerikli videolarını izinsiz kaydeden ve daha sonrasında da şantaj yapan birinden şikayetçi olmuştur. Arayan kişiye hukuki olarak atılabilecek adımlar ve derneğin sağlayabileceği psikolojik destek konusunda bilgilendirme yapılmıştır. Ardından mağdurun polise şikayet etmesi ile failler tutuklanarak mahkemeye çıkarılmış, yargılama sonucunda faillerden biri 2 yıl diğeri ise 3 ay hapis cezası almıştır.⁵⁰ LGBTİ+’ların ifşa edilmekle ilgili yaygın olarak tehdit edildikleri bilindiği halde⁵¹ faillerin aldıkları hapis cezası dışında bu konuda yetkililerin farkındalık amaçlı herhangi bir çalışması bulunmamaktadır. Bu durum, AİHS’nin 2. ve 3. maddeleri ile Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme’sinin 6. ve 7. maddelerinde güvence altına alınan yaşam, özgürlük ve kişi güvenliği hakkının ihlal edildiğine işaret etmektedir. Psikolojik şiddet, şantaj ve cinsel içerikli videoların paylaşılması da dahil olmak üzere LGBTİ+’lara yönelik taciz ve şiddet, yaşam hakkını (MSHUS Madde 6), eşitlik ve ayrımcılık yasağı hakkını (MSHUS Madde 2), özel hayatın gizliliği hakkını (MSHUS Madde 17) ve şiddetten uzak durma hakkını (MSHUS Madde 6) ihlal edebilmektedir.

48 Şemi & Uluçaylı, ‘Kıbrıs’ın kuzey kesiminde...’ (2021) Kuir Kıbrıs Derneği
49 Kuir Kıbrıs Derneği, ‘Kıbrıs’ın kuzey kesiminde Militarizm ve LGBTİ+ Mücadelesi Kitapçık’ (2020)
50 YeniDüzen, ‘Doğana 2 yıl, A.K.’ye 3 ay hapis Kaynak: Doğana 2 yıl, A.K.’ye 3 ay hapis’, 9 Aralık 2022 <https://www.yeniduzen.com/dogana-2-yil-a-k-ye-3-ay-hapis-159093h.htm>
51 Bhatti ve Lisanler, ‘LGBTİ+’ların İstihdama Erişimi...’, Kuir Kıbrıs Derneği, 2021.

Nefret Söylemi

LGBTİ+’lara yönelik nefret söylemi yasağı, çeşitli uluslararası insan hakları sözleşmeleri tarafından düzenlenmektedir. Ayrıca cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine dayalı nefret söylemi 23 Mart 2020 tarihli ‘Ceza Yasası’nın 171. Maddesinde suç olarak tanımlanmıştır.⁵² Bu gelişme olumlu olsa da polis özellikle çevrimiçi gerçekleşen nefret söylemlerini tespit etmekte ve tespit edilenlerle ilgili etkin soruşturma yürütmekte yetersiz kalmaktadır. Özellikle her yıl Mayıs ayında düzenlenen Onur Yürüyüş’lerini duyurmak için yapılan sosyal medya paylaşımları altına gelen yüzlerce nefret söylemi yorumları aktivistlerin çabaları ile sosyal medya kurumlarına şikâyet edilerek kaldırılmaya çalışılmaktadır. Polis kurumuna 2021 yılında yapılan nefret söylemi şikâyetlerinin soruşturmaları 2022 yılı sonu itibarıyla tamamlanıp savcılığa sevk edilmemiştir. İzleme yapılan süre içerisinde Ferhat Atik’in 27 Temmuz 2022 tarihli Kıbrıs Postası tarafından yayınlanan yazısı bunlara bir örnektir. Bahse konu yazıda Ferhat Atik, kişilerin cinsel yönelim ve/veya cinsiyet ifadelerini sansürlemeyen ve/veya bu kişilere yer veren yayınları “pervasızlık” olarak nitelendirmekte ve bunların “eşcinsellik propagandası” olduklarını iddia etmektedir. Konu kişi, Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) ve “Ankara’daki dostlarını” bu konuya müdahale etmeye davet etmekte, eşcinsellerin “sapkın bir tarikat” olduklarını, “ahlaki ve kültürel” değerlere ters düşüklerini iddia etmektedir. Yazı bir bütün olarak nefret söylemi içeren pek çok ifade barındırmakta, ve ‘yasada’ tanımlandığı gibi doğrudan LGBTİ+’lara yönelik cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği dolayısıyla bu gruba mensup kişilerden nefret edilmesine, tiksinişmesine, bu grubun ve grubun parçası olan kişilerin aşağılanmalarına, küçük düşürülmelerine, toplum içerisindeki itibarlarının zedelenmesine ve bir suça maruz kalacak şekilde hedef gösterilmelerine neden olan ifadeler içermektedir. Bu yazı daha birçok başka çevrim içi nefret söylemi yorumları ile birlikte 29 Temmuz 2022 tarihinde İHP tarafından Lefkoşa Adli Şube birimine şikâyet edilmiş fakat süreç hakkında dilekçeyle talep edilmesine rağmen bilgi verilmemiştir. Konu ayrıca Medya Etik Kurulu’na 10 Kasım 2022 tarihinde aktarılmış ve bu nefret söyleminin kınanması talep edilmiştir. Fakat Medya Etik Kurulu 1 Şubat 2023 tarihinde “Şikâyete konu ettiğiniz rahatsızlıkların altını kurul üyeleri de çizmekle birlikte, söz konusu şikâyetin ne yazık ki Medya Etik Kurulu değerlendirme alanında olmadığına dair görüş birliği sağlanmıştır” cevabı gönderilmiştir. Medya Etik Kurulu’nun daha önce cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelli nefret söylemleri ile ilgili kınama yazılarının olduğu göz önünde bulundurulduğunda Ferhat Atik’in yazısına dair vermiş oldukları kararın nedeni sorgulanmış ve Medya Etik Kurulu’nun köşe yazılarına yönelik kınama yazısı yayınlamama kararı olduğu öğrenilmiştir. 2022 yılında diğer bir nefret söylemi de Kıbrıs Gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Özer Kanlı’nın “Milli değerlerimize aile ve toplum yapımıza saldırılar...” adlı 29 Aralık 2022 tarihli yazısında yer almıştır. Bunu, Özer Kanlı’nın LGBTİ+’lara yönelik nefret söylemi içeren yazıları takip etmiştir.⁵³

52 https://www.mahkemeler.net/birlestirilmis/f_154.doc
53 Kuir Kıbrıs Derneği, ‘LGBTİ+’ları Hedef Alan Kıbrıs Gazetesi Genel Koordinatör ve Genel Yayın Yönetmeni Özer Kanlı’nın Yazısını Kınıyoruz’, 31 Aralık 2022 www.queercyprus.org/2022/12/31/lgbt-lari-hedef-alan-kibris-gazetesi-genel-koordinatör-ve-genel-yayın-yönetmeni-özer-kanlının-yazısını-kınıyoruz/

Bu yayınlarla ilgili şikayetler de Lefkoşa Adli Şube birimine ve Medya Etik Kurulu'na yapılmıştır. Ayrıca konu ile ilgili Kıbrıs'ın kuzeyinde faaliyet gösteren, içlerinde KKD ve İHP'nin de bulunduğu çeşitli sivil toplum örgütleri 26 Ocak 2023 tarihinde Kıbrıs Gazetesi önünde eylem yaparak Özer Kanlı'yı istifaya davet etmişlerdir.⁵⁴ Tüm bunlarla ilaveten izleme dönemi öncesinden kalan nefret söylemi şikayetlerinin de soruşturmaları tamamlanıp savcılığa dosyalanmamıştır. Örneğin 18 Mayıs 2021 tarihinde KIBTES Başkanı Himmet Turgut'un çeşitli gazetelerde yer bulan Basın bildirisi LGBTİ+'ları hedef alan nefret söylemi içermekteydi. KKD tarafından hem Adli Şube'ye hem de Medya Etik Kuruluna şikayet edilen yazı Medya Etik kurulu tarafından kınanırken⁵⁵ polis soruşturmayı tamamlayıp savcılığadosyalama yapmamıştır. LGBTİ+'lara yönelik kitlesel nefret söylemleri Facebook başta olmak üzere çevrimiçi mecralarda devam etmektedir. Tüm bu suçların önlenmesine yönelik yetkililer kapsamlı bir çalışma yapmazken aynı zamanda da bu suçu gerçekleştirenlerin cezalandırılmasına yönelik etkili bir soruşturma yürütülmektedir. Nefret söylemi suçunun kamusal alanda yaygın olarak işlendiği ve 'yasa' değişikliğinin üzerinden 3 yıl geçtiği halde bu konuda etkin soruşturma yürütülmediği gerekçesiyle KKD 9 Aralık 2022 tarihinde polise karşı dava açmıştır.

Barınma

Barınma konusunda, LGBTİ+'lar toplum içinde yaşanan ayrımcılık nedeniyle zorluklar yaşamaktadırlar. KKD'nin hazırladığı Kıbrıs'ın kuzey kesimindeki *LGBTİ+'ların Mevcut Sosyal Hizmetlere Erişiminin Haritalandırma Raporu'nda*⁵⁶ LGBTİ+'ların barınma hakkı konusunda birçok sorunla karşı karşıya kaldığı belirtilmektedir. Bu zorluklar arasında ev sahibi tarafından reddedilme, sürekli taciz ve tehdit edilme, komşular tarafından dışlanma gibi durumlar yer almaktadır. Raporla yer alan verilere göre, Kıbrıs'ın kuzeyindeki LGBTİ+'ların birçoğu evsizlikle karşı karşıyadır ve barınma sorunu yaşayanların bir kısmı ailelerinden ya da ev sahiplerinden LGBTİ+ oldukları gerekçesiyle ayrımcılığa uğramaktadır. LGBTİ+'ların güvenli bir ortamda yaşayabilmeleri için güvenli barınma ihtiyaçlarının karşılanması önemli bir sorundur. Ayrıca kadına yönelik şiddet durumunda Kıbrıs'ın kuzeyinde sadece Lefkoşa'da tek bir sığınma evi bulunmaktadır. Her ne kadar bu sığınma evini lezbiyen, biseksüel ve trans kadınları kapsayıcı politikalarla yürütülse de kadınlar dışındaki kişilerin şiddete maruz kalması durumunda sığınabilecekleri bir yer bulunmamaktadır. İHP tarafından hukuki destek sağlanan kişilerden bir tanesi Kıbrıs'ın kuzeyinde 2022 yılında düzenlenen Onur Yürüyüşü'ne katıldığı için bir yıllık ücretini ödemediği halde konakladığı öğrenci yurdundan sözlü şiddete maruz kalarak kovulmuştur. Varsayılan cinsel yönelimi nedeniyle ayrımcılığa uğrayan kişi KKD'ye ulaşarak hukuki destek talep etmiştir. Konu, KKD ile ortak yürütülmüş ve İHP tarafından yapılan hukuki araştırmalar ve mağdur talepleri doğrultusunda yurt yönetimine ayrımcılık yapılmaması ve kişinin haklarının ihlal edilmemesi yönünde bildirim yapılmıştır. Söz konusu yurt, raporlama süreci içerisinde verilen dilekçeye cevap olarak herhangi bir dönüşte bulunmamıştır.

Bu sorunlar, barınma hakkı, eşitlik, ayrımcılık yasağı gibi uluslararası insan hakları sözleşmelerinde yer alan maddelerin ihlalleri olarak değerlendirilebilir. Örneğin, LGBTİ+'ların ev sahibi ya da aileleri tarafından ayrımcılığa uğramaları, ayrımcılık yasağı ilkesini ihlal etmektedir. Yeterli yaşam standardına sahip olma hakkının bir bileşeni olarak yeterli barınma ve bu bağlamda ayrımcılığa uğramama hakkının sağlanmaması, barınma hakkı ve kişisel güvenlik hakkı ile ilgili sözleşmelerde yer alan maddelerin ihlalini oluşturmaktadır. Bunlar arasında, Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, BM Engelli Hakları Sözleşmesi ve BM Mülteciler Sözleşmesi gibi uluslararası sözleşmeler yer alır. Yerel 'mevzuatta' LGBTİ+'ların barınma hakkını güvence altına alacak ayrımcılığı yasaklayan 'yasa' bulunmamaktadır.⁵⁷ Ayrıca, LGBTİ+'ların ev sahibi tarafından reddedilmesi durumunda hak arama ve korunma yolları sınırlıdır. Buna ek olarak, mevcut yasal düzenlemelerde LGBTİ+'ların evlenme veya aynı evi paylaşma gibi birlikteliklerine ilişkin özel hükümler bulunmamaktadır.

Eğitim

Kıbrıs'ın kuzeyindeki 'mevzuat' incelendiğinde, eğitim alanında ayrımcılığı yasaklayan ve cinsiyet kimliği, cinsel yönelim ve/veya cinsiyet karakteristikleri açıkça belirten bir düzenleme olmadığı görülmektedir.⁵⁸ Özellikle LGBTİ+ öğrencilerin cinsel yönelimleri veya cinsiyet kimlikleri nedeniyle maruz kaldıkları ayrımcılık, zorbalık, aşağılama ve dışlanma gibi olumsuz deneyimler yaygın olarak bildirilmektedir.⁵⁹ Bazı durumlarda, LGBTİ+ öğrenciler okulda açık bir şekilde ayrımcılıkla karşılaşmakta ve hatta fiziksel tacize uğramaktadırlar. Okul yönetimlerinin de LGBTİ+ öğrencilerin haklarını korumak yerine ayrımcı davranışlara sessiz kalmaları veya bu ayrımcı davranışlara 'destek çıkmaları' söz konusu olabilmektedir.⁶⁰ Bu durum, LGBTİ+ öğrencilerin eğitim sürecinde ayrımcılık ve şiddetle karşı karşıya kaldıkları ve eğitim hakkı ve güvenliği ile ilgili hak ihlallerine yol açabildiği sıklıkla gözlenmektedir. Konu ile ilgili Eğitim Bakanlığı'na verilen 11 Ocak 2023 tarihli bilgi edinme dilekçesinde okullardaki ayrımcılığı ve zorbalığı önlemek için politikalarının olup olmadıkları, müfredatta bu konulara yer verilip verilmediği, çalışanlar veya hizmet alanlar tarafından yaşanan ayrımcılık veya şiddet durumunda ne tür yaptırımların uygulanabileceği sorulmuş fakat cevap olarak 'bu konuda herhangi bir kayıt ve/veya araştırmaya rastlanmamıştır' cevabı verilmiştir. Ayrıca bu konuda pilot çalışma yapmak isteyen KAYAD ve Eğitim Bakanlığı arasında imzalanan "Toplumsal Cinsiyet Adaleti ve Ev İçi Şiddet" Protokolü'nün⁶¹ çeşitli nefret söylemleri ve hedef göstermeler⁶² sonucunda geçerli olmadığını eğitim bakanı katıldığı bir televizyon programında ilan etmiştir.⁶³

Sağlık

Kıbrıs'ın kuzeyindeki LGBTİ+'lar, sağlık hakkına erişim konusunda yaygın ve sistematik bir şekilde ayrımcılığa uğramaktadırlar. 'Kıbrıs'ın kuzey kesiminde LGBTİ+'ların Mevcut Sosyal Hizmetlere Erişimi Haritalama Çalışması' da göstermektedir ki katılımcıların %62.7'si sağlık hizmetlerinin yetersiz bulunmaktadır. Sağlık kuruluşları tarafından sunulan sağlık hizmeti LGBTİ+'ların insan hakları ve hasta hakları bağlamında görevlerini tam olarak yerine getirememektedir.⁶⁴ Kıbrıs'ın kuzeyindeki sağlık alanında yaşanan ayrımcılıklar aşağıdaki gibi özetlenebilir:

Sağlıkta Ayrımcılık: LGBTİ+'lar, cinsiyet kimliği, cinsel yönelim ve/veya cinsiyet karakteristikleri temelinde ayrımcılığa maruz kalmaktadırlar. Örneğin interseks bebekler doğum sonrasında tıbbi gereklilik bulunmadığı halde beden bütünlükleri ihlal edilerek ikili cinsiyetten birine uyumlu olacak şekilde tıbbi müdahalelere maruz bırakılmaktadırlar. Bunu önleyen bir yasal metnin olmaması da konuyu doktorların inisiyatifine bırakmaktadır.

Sağlık Hizmetlerine Erişim: LGBTİ+'lar ve özellikle translar ayrımcılık nedeniyle sağlık hizmetlerine erişim konusunda engellerle karşılaşmaktadırlar. Cinsiyet olumlayıcı sağlık hizmetleri erişilebilir ve ücretsiz olarak sağlanmamaktadır. Ayrıca, sağlık hizmetlerinden yararlanırken birçok trans kimlik adı ile hitap edilmekte ve cinsiyet kimlikleri sorgulanmaktadır. Yaşanan ayrımcılıklar nedeniyle de LGBTİ+'lar sağlık hizmetlerine eşit erişememektedirler.

Akil Sağlığı: Klinik sınıflandırma standartları veya eşdeğerlerinde trans kimlikleriyle ilgili akıl sağlığı tanısı bulunmamasına rağmen, birçok trans akıl sağlığı tanısı almakta ve ağır psikiyatrik ilaçlara maruz bırakılmaktadır.

Destek Hizmetleri: Çocuklar ve yetişkinler için cinsiyet uyum sürecinde gerekli olan destek hizmetlerine erişim kısıtlıdır.

58 a.g.e.

59 Yeni Düzen, "Kuir Kıbrıs: Eğitimde ciddi ayrımcılık ve sistematik şiddet var" Kaynak: Kuir Kıbrıs: "Eğitimde ciddi ayrımcılık ve sistematik şiddet var", 26 Kasım 2021 <https://www.yeniduzen.com/kuir-kibris-egitimde-ciddi-ayrimcilik-ve-sistemati-siddet-var-146925h.htm>

60 Şemi & Uluçaylı, "Kıbrıs'ın kuzey kesiminde..." (2021) Kuir Kıbrıs Derneği.

61 Kıbrıs Genç TV, "KAYAD ile Eğitim Bakanlığı arasında protokol", 24 Aralık 2021 www.kibrisgenctv.com/kibris/kayad-ile-egitim-bakanligi-arasinda-protokol-h94112.html

62 Haber Kıbrıs, "Özkan: Amcaoğlu Protokolün İçeriği Konusunda Derhal Açıklama Yapmalı", 27 Aralık 2021 www.haberkibris.com/ozkan-amcaoğlu-protokolun-icerigi-konusunda-derhal-aciklama-yapmalı-1345-2021-12-27.html

63 BRT Arşiv, "Seçim Özel 03.01.2022 (Akşam)", 2:02:00-02:02:06, https://youtu.be/_XAdCjgMldI

64 Şemi & Uluçaylı, "Kıbrıs'ın kuzey kesiminde..." (2021) Kuir Kıbrıs Derneği.

54 YeniDüzen, "39 örgütten Ünsal'a protesto", 26 Ocak 2023 <https://www.yeniduzen.com/39-orgutten-unsala-protesto-160541h.htm>

55 Medya Etik Kurulu, "Nefret Dişi", 6 Nisan 2022 www.medyaetikkurulu.org/wordpress/index.php/basin-aciklamasi-5/

56 Şemi & Uluçaylı, "Kıbrıs'ın kuzey kesiminde..." (2021) Kuir Kıbrıs Derneği.

57 Atılğan & Polili, "Kıbrıs'ın kuzey kesiminde..." (2021) Kuir Kıbrıs Derneği.

Kan Bağıışı: LGBTİ+'ların kan bağıışında bulunmasını engelleyen herhangi bir düzenleme ya da 'yasa' bulunmamasına rağmen ⁶⁵ hem özel hem de kamusal sağlık kurumlarında 'erkek erkeğe cinsel iliş-kide bulunma' hali kan bağıışı veya bedensel doku bağıışı yapmakta engel olarak görülmektedir.

Anti-Retroviral Tedavi: HIV ile yaşayan LGBTİ+'lar, anti-retroviral tedaviye erişim konusunda ay-rımcılıkla karşılaşabilmektedirler. Ayrıca 'vatandaş' olmayan kişiler HIV pozitif tanı sonrası sınır dışı edilmektedirler. Bu durum ayrıca kişilerin test olmaktan kaçınmasına neden olmaktadır. LGBTİ+ göçmenlerin Kıbrıs'ın kuzeyinde HIV ile yaşam hakkında bilgiye erişememeleri ve destek alamadan sınır dışı edilmeleri, ESKHUS 12. Maddesinde belirtilen sağlık hakkının ihlalidir.

Onarıcı veya Dönüştürücü Terapiler: Sözde 'onarım' terapilerinin yasak olmaması nedeniyle LG-BTİ+'lar, cinsiyet kimlikleri veya cinsel yönelimleri temelinde 'onarıcı' veya 'dönüştürücü' terapilere maruz kalabiliyorlar. Bu tür uygulamalar dünyanın birçok yerinde, cinsel yönelimi veya cinsiyet kimliği değiştirme amacıyla yapılmaktadır ve LGBTİ+'lara ciddi fiziksel ve psikolojik zarar vermektedir ⁶⁶.

İstihdam

LGBTİ+'lar, istihdam alanında çeşitli insan hakları ihlallerine maruz kalmaktadırlar. Bu hak ihlalleri şu şekilde özetlenebilir:

Ayrımcılık: LGBTİ+'lar, iş başvuruları sırasında cinsel yönelimleri veya cinsiyet kimlikleri sebebiyle ayrımcılığa uğrayabilmektedirler. İşverenler, LGBTİ+'ların işe alım sürecinde ayrımcılık yaparak, başvurularını reddedebilmektedirler. İş yerinde ise LGBTİ+'lar, diğer çalışanlar tarafından mobbin-ge uğrayabilmekte veya terfi almada gecikme yaşayabilmektedirler.

Eşit ücret: LGBTİ+'lar, cinsel yönelimleri veya cinsiyet kimlikleri sebebiyle aynı işi yapan heteroseksüel meslektaşlarına göre daha az ücret alabilmektedirler. Bu durum, eşit işe eşit ücret prensibine aykırıdır. Heteroseksüellere tanınan evlenme, çocuk sahibi olma kaynaklı vergi indirimleri, dolaylı olarak ücret eşitsizliğine neden olmaktadır.

İşten çıkarılma: LGBTİ+'lar, işyerinde açıkça cinsel yönelimlerini veya cinsiyet kimliklerini belirttikleri için işten çıkarılabilmektedirler. Bu durum, LGBTİ+'lar ifade özgürlüğünün engellenmesi anlamına gelmektedir.

İşyerinde zorbalık: LGBTİ+'lar, iş yerinde ayrımcı ve LGBTİ+ fobik tutumlarla karşılaşabilmektedirler. Diğer çalışanlar tarafından alay edilme, hakaret edilme veya fiziksel şiddete maruz kalma gibi du-rumlar yaşanabilmektedir.

İzleme yapılan süreçte KKD'nin dayanışma hattına veya İHP'nin iletişim kanallarına hiçbir LGBTİ+ istihdam alanında yaşanan cinsel yönelim ve/veya cinsiyet kimliği temelli hak ihlali bildirmemiştir. Fakat KKD'nin 2021 yılında yayınladığı raporda da belirtildiği gibi iş bulma, terfi etme, işten çıkarılma sürecinde ayrımcılığa maruz kalan LGBTİ+'ların olduğu bilinmektedir. ⁶⁷ Bunlar arasında evli çift-lere verilen teşviklerden hemcinslere kayıtlı birliktelik hakkının tanınmamasından dolayı hemcins çiftlerin yararlanamaması, işyerinde yaşanan ayrımcılık durumunda başvurulabilecek bir koruyucu mekanizmanın olmayışı, işyeri yemekleri ve benzeri sosyalleşme etkinliklerinin cis-hetero ⁶⁸ nor-matif kurgulanmış olması ve LGBTİ+'ların yaptıkları işlerin değersizleştirilmesi örneklendirilebilir. Son olarak izleme sürecinde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na verilen bilgi edinme dilekçesine 27 Mart 2023 tarihinde verilen cevapta 'anayasaya' göre herkesin eşit haklara sahip olduğu, 'Kamu Görevlileri Yasası'na göre' kamu görevlilerinin yansızlık ödevi olduğu ve 'Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Dairesi Yasası' kapsamında da cinsiyet, cinsel yönelim ve/veya cinsiyet kimliği fark etmeksizin ay-rımcılık karşıtı politikaların desteklendiği vurgulanmıştır.

65 Atılğan & Polili, 'Kıbrıs'ın Kuzey Kesimindeki...' (2021) Kuir Kıbrıs Derneği.
66 <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G20/108/68/PDF/G2010868.pdf?OpenElement>
67 Bhatti & Lisanler, 'LGBTİ+'ların İstihdama Erişimi...' (2021) Kuir Kıbrıs Derneği.
68 'Cis-hetero' doğumda atanan cinsiyetle aynı cinsiyet kimliğine sahip ve heteroseksüel cinsel yönelime sahip kişilere denilir.

ÖZEL HAYAT, TANINMA VE AİLE KURMA Cinsiyetin Hukuken Tanınması

Cinsiyetin Hukuken Tanınması (CHT) kişilerin resmi dökümanlarda ve makamlar karşısında sahip oldukları cinsiyet kimliğinde tanınması durumudur. Kıbrıs'ın kuzeyinde bütüncül bir yasal düzenleme olmaması nedeniyle, CHT ve cinsiyet uyum sürecine erişim hakkı kısıtlıdır. KKD'nin 2021 yılında yayınladığı *Uluslararası İnsan Hakları Koruma Mekanizmaları Bünyesinde Cinsiyetin Hukuken Tanınması ve Cinsiyet Uyum Sürecine Erişim Hakkı Raporu* bu durumu kapsamlı olarak ele almaktadır. ⁶⁹ Kıbrıs'ın kuzeyinde 'CHT ile ilgili yasal düzenleme '2/1975' sayılı 'Doğum ve Ölüm Kaydı Yasası' ⁷⁰ 33(3). Maddesi kapsamında ele alınmaktadır. Bu maddeye göre bir kişinin CHT için tıbbi operasyonla 'cinsiyetini etkileyen fiziksel bir değişiklik' yapması ve bu durumu da sağlık kuruluna onaylatıp raporları ile nüfus kayıt dairesine başvuru yapması gerekmektedir. Bu işlem sırasında kişilerin hem tekrar tekrar özel hayatlarının gizliliği ihlal edilmekte hem de doktorlar raporları sağlayabilmek adına kişilerin beden bütünlüklerini ihlal ederek elle muayene gibi yöntemler uygulayabilmektedirler. CHT isteyip çeşitli nedenlerle cinsiyet uyum ameliyatı yapmak istemeyen kişiler de bu yasal düzenleme nedeniyle zorunlu olarak tıbbi müdahalelere mecbur bırakılmaktadırlar. Tüm bu süreçlerden de anlaşılacağı gibi Kıbrıs'ın kuzeyinde CHT özbelirlenim ilkesine saygı temelinde düzenlenmemektedir. Bu çağ dışı uygulamanın düzenlenmesi adına 27 Ekim 2022 tarihinde KKD ve İHP temsilcileri, meclisteki Yasalardaki Cinsiyet Ayrımcılığını İzleme Komitesi'ne davet edilmiş ve mevcut düzenlemelerin hak ihlallerini azaltacak şekilde düzenlenmesi için görüş sunmuşlardır. Kıbrıs'ın kuzeyinde CHT ve cinsiyet uyum sürecine erişim hakkının kısıtlı olması eşitlik ve ayrımcılık yasağı gibi birçok uluslararası sözleşme maddelerini ihlal etmektedir. Ayrıca, cinsiyet uyum sürecine erişim hakkının kısıtlanması, yaşam hakkı, sağlık hakkı ve işkence yasağı gibi haklar açısından da ihlal olarak kabul edilebilir.

69 Ergün ve Paşa, 'Uluslararası İnsan Hakları...' (2021) Kuir Kıbrıs Derneği.
70 <https://www.mahkemeler.net/birlestirilmis/2-1975.doc>

Aile Hakları

Kıbrıs'ın kuzeyinde aile hakları konusunda ciddi hak ihlalleri yaşanmaktadır. Aynı cinsiyetten kişilerin evlenmesine, kayıtlı birliktelik kurmasına, ortak evlat edinmesine ve tıbbi destekli dölleme gibi konulara izin verilmemektedir. Trans ebeveynlerin yasal cinsiyeti ve adı çocuğun doğum belgesinde tanınmamakta, ebeveynliğin tanınmasıyla ilgili düzenlemeler ikili cinsiyet sistemi ve heteroseksüel ilişkiler ile sınırlanmaktadır. Yine benzer şekilde okullarda aile kavramı anne, baba ve çocuklardan oluşan toplumun en küçük yapısı olarak anlatılmaktadır. Aynı zamanda Türkiye'deki Adalet ve Kalkınma Partisi iktidarının aile kavramı üzerinden LGBTİ+'ları hedef göstermesi ve LGBTİ+'ların 'sapkın' olduklarını savunması Kıbrıs'ın kuzeyinde yerel basın da gündeminde yer almıştır.⁷¹ Bu haberler verilirken gazetelerin insan hakları perspektifinden yayıncılık yapmamaları ve bu beyanları olduğu gibi haberleştirmeleri LGBTİ+'ların ve heteroseksüel ailelerin dışında kalan ailelerin ayrımcılığa uğramalarına ve insan haklarının ihlal edilmesine neden olmaktadır. Bu hak ihlalleri, AİHS'nin 8. Maddesi, ÇHDS'nin 7. Maddesi, KKHTAÖS'nin 16. maddesi gibi uluslararası sözleşmelerin birçok maddesiyle çelişmektedir.

Mal ve Hizmetlere Erişim

'Fasıl 154 Ceza Yasası'nın' 174. maddesi, kamusal olarak sunulan mal ve hizmetlere erişimde ayrımcılık cinsiyet, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelli ayrımcılık yapılmasını 2014 yılından bu yana yasaklamaktadır. 'İyi İdare Yasası'nın' 6. maddesi, kamusal mal ve hizmetlere erişim alanında da cinsel yönelim ve/veya cinsiyet kimliği temelinde ayrımcılığı yasaklayan bir diğer düzenlemedir. 'Mevzuattaki' durum bu şekildeyken, kamusal alandaki umumi tuvaletlerin ikili cinsiyet sistemine göre ayrılmasından dolayı uyum sürecindeki translar ve ikili cinsiyet sistemi dışındaki kişiler için bu uygulama ayrımcılık oluşturabilmektedir.⁷²

SİYASAL HAKLAR

Örgütlenme ve Barışçıl Toplanma Hakkı

LGBTİ+'ların insan hakları alanında faaliyet gösteren örgütlerin kaydolması ve faaliyet göstermesinde engel bulunmaması, örgütlenme özgürlüğü hakkı ile ilgilidir ve bu özgürlük birçok insan hakları sözleşmesinin yanı sıra AİHM tarafından da koruma altına alınmıştır. Konuyla ilgili uluslararası durum bu şekildeyken, Kaymakamlık tarafından derneklerden talep edilen üye listeleri hem veri güvenliği riski⁷³ taşımakta hem de LGBTİ+ örgütleri için toplumun küçük olması ve toplumda damgalanmanın yaygın olması nedeniyle özel hayata müdahalenin yanı sıra örgütlenme hakkına yönelik olarak da ayrımcılığa yol açabilecek niteliktedir. Kıbrıs'ın kuzeyinde düzenlenen eylemler ve kamusal etkinlikler, 'anayasal' bir hak olarak izne tabi değildir ve polis tarafından olası saldırılara karşı korunmaktadır. Ancak *Yasal Boşluk Analizi raporunda*⁷⁴ belirtildiği gibi, 'Ceza Yasası'ndaki 'ahlak' vurgusu yapan maddeler, örgütlenme ve barışçıl toplanma hakkında 'ahlak' tabirinin yorumuna açık olmasından ve LGBTİ+'ların varoluş mücadelesine karşı kullanılabilme ihtimalinden dolayı ayrımcılık yaratmaya elverişli ve son derece sorunludur. Bu tür 'yasalar', LGBTİ+'ların kamusal hayatta görünürlükleri ve toplumsal önyargılarla mücadeleleri açısından önem taşıyan gösteri ve yürüyüşlerin engellenmesine yol açarak, kamusal haklar alanında ayrımcılığın derinleşmesine ve LGBTİ+'ların toplumdaki dışlanmalarına yol açabilmektedir. LGBTİ+ hakları alanında faaliyet gösteren örgütlerin kaydolmalarında ve dernek olarak faaliyet göstermelerinde ve eylem ve etkinlik düzenlemelerinde doğrudan engeller bulunmamaktadır. Fakat insan hakları savunucuları, Türkiye'de ve Kıbrıs'ın kuzeyinde giderek muhafazakarlaşan yönetim nedeniyle her geçen gün daha çok risk altındadırlar. Ayrıca kısıtlı kaynaklarla çalışan sivil toplum örgütleri fon kaynaklarına erişmekte 'Kıbrıs Sorunu' nedeniyle zorluklar yaşamaktadırlar. Özellikle bu konuda detaylı bilgiye İHP *Demokratik Haklar İzleme Raporu*'nda yer verilmiştir.

LGBTİ+ Mültecilerin Sığınma Hakkı

Kıbrıs'ın kuzeyinde sığınma mevzuatı bulunmamaktadır. 'Fasıl 105 Yabancılar ve Muhaceret Yasası', muhaceret, sınır kontrolü, alıkoyma, sınır dışı ve ikamet izinleri ile ilgili başlıca dokümandır.⁷⁵ Bu 'yasa' Kıbrıs'ın kuzeyinde, mevzuatının bir parçası olan uluslararası insan hakları ve mülteci hakları ile ilgili sorumluluklarıyla uyumlu değildir. Bu 'yasa' bağlamında mülteciler ve sığınmacılar, düzensiz giriş ve kalışları nedeniyle cezalandırılmakta, akabinde de Suriye uyruklular Türkiye'ye, Suriye uyruklu olmayanlar da Türkiye üzerinden menşe ülkelerine geri gönderilmektedir. Bu herhangi bir bireysel değerlendirme yapılmaksızın rutin olarak gerçekleşmektedir. Bunun yanı sıra, sığınmacılar, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin etkin kontrolü⁷⁶ altında bulunan bölgelerdeki mevcut sığınma mekanizmasına erişmek için Yeşil Hat'tı düzensiz bir şekilde geçmeye çalıştıklarında askeri yasak bölgeyi ihlal ettikleri gerekçesiyle tutuklanma, kovuşturma ve hapis cezası sonrasında da sınır dışı edilmeye maruz bırakılmaktadırlar.

BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin Kıbrıs'ın kuzeyindeki uygulayıcı ortağı Mülteci Hakları Derneği'dir (MHD). Ülkelerine dönmeleri halinde hayatları veya özgürlükleri risk altına gireceğini dile getiren kişilerle yapılan değerlendirme sonucunda haklı zulüm korkusu, çatışma, genel şiddet veya kamu düzenini ciddi şekilde bozan koşullardan ötürü ülkelerinin dışında buldukları ve dolayısıyla da uluslararası korumaya ihtiyaç duyduklarının tespit edilmesi halinde, MHD tarafından hukuki ve sosyal destek sağlanmaktadır. 2022 yılında mülteci hakları bağlamında yaşanan insan hakları ihlalleri için İHP'nin hazırladığı *Mülteci Hakları İzleme Raporu*'na bakılabilir. LGBTİ+ mülteciler bağlamında 2022 yılı içinde bir kişi HIV pozitif tanısı nedeniyle sınır dışı maksatlı alıkonulmuş, KKD'nin konuyu MHD'ye yönlendirmesi sonrası müdahale edilmiş ve kişinin ülkesine dönmesi halinde cinsel yönelimi ve HIV statüsü nedeniyle zulüm riski altında olacağı açıklanarak Kıbrıs'ın kuzeyinde kalmasına ve ihtiyacı olan tedaviye erişmesine izin verilmiştir.

⁷⁵ https://www.mahkemeler.net/birlestirilmis/f_105.docx
⁷⁶ Loizodou v. Türkiye, no:15318/89, 18 Aralık 1996, AİHM.

⁷¹ Gündem Kıbrıs, 'Cumhurbaşkanı Erdoğan 'sapkın akımlar' diyerek çok net konuştu!', 19 Aralık 2022 <https://www.gundemkibris.com/cumhurbaskani-erdogan-sapkin-akimlar-diyecek-cok-net-konustu>

⁷² Victor Madrigal - Borloz, 'Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliğine Dayalı Şiddet ve Ayrımcılığa Karşı Koruma Üzerine Bağımsız Uzman Raporu' (2019) Birleşmiş Milletler <https://kaosgliderneji.org/images/library/2019birlesmis-milletler-cinsel-yonelim-ve-cinsiyet-kimligine-dayali-siddet-ve-ayrimciliga-karsi-koruma.pdf>

⁷³ <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G21/249/21/PDF/G2124921.pdf?OpenElement>

⁷⁴ Atılğan & Polili, 'Kıbrıs'ın kuzey kesimindeki...' (2021) Kuir Kıbrıs Derneği.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kıbrıs'ın kuzeyinde LGBTİ+'ların insan haklarına erişimi halen endişe verici düzeydedir; nefret söylemi, şiddet ve ayrımcılık gibi konular yaygınlığını korumaktadır. Yetkililer bu sorunları ele almak için kayda değer adımlar atmamakta, yasal olarak tanımlanmış ve suç sayılan nefret söylemi gibi konularda etkin soruşturma yürütmemektedir. KKD ve İHP gibi sivil toplum örgütleri LGBTİ+'larla dayanışarak hak temelli mücadele vermektedir. Transların ve ikili cinsiyet sistemi dışındaki kişilerin cinsiyetlerinin yasal olarak tanınmaması, sağlık hizmetleri ve cezaevi sistemi gibi alanlarda haklarının ihlal edilmesine neden olmaktadır. Damgalamanın yaygın olduğu Kıbrıslı Türk toplumunda her şeye rağmen aktivistler ve KKD çeşitli sivil toplum örgütleri ile birlikte, Kıbrıs'ın kuzeyinde başta Onur Yürüyüşleri olmak üzere çeşitli çalışmalar gerçekleştirmektedir. Bu çalışmalar toplumda LGBTİ+'ların insan haklarının ve taleplerinin görünürlüğünü artırmaktadır. Onur Yürüyüşleri'nin dışında KKD tarafından yürütülen ve eğitim ve sağlık alanlarında farkındalık ve kapasite artırıcı çalışmalar yürütmeyi amaçlayan Gökkuşluğu Projesi ve LGBTİ+'ların dayanıklılığını artırmayı hedefleyen Heliks Projesi de büyük önem taşımaktadır. Bununla birlikte, Kıbrıs'ın kuzeyinde LGBTİ+ topluluğunun karşılaştığı süregelen sorunların ele alınması için hem sivil toplum örgütlerinin hem de yetkili kurumların daha fazla çaba göstermeleri gerekmektedir. İzlemede öne çıkan belli başlı sonuçlar aşağıdaki gibidir:

- Cinsiyetin hukuken tanınması özbelirlenim hakkına göre tanımlanmamıştır ve bu da kişilerin özel hayatlarının gizliliğinin, beden bütünlüklerinin ve daha birçok insan haklarının ihlal edilmesine neden olmaktadır.
- LGBTİ+'lar eğitim, sağlık, barınma, istihdam ve daha birçok alanda cinsel yönelim, cinsiyet kimliği, cinsiyet ifadesi ve karakteristiği temelli ayrımcılığa maruz kalmaktadırlar. İntersekslere tıbbi olarak zorunluluğu olmayan ve ikili cinsiyet sistemi normlarına uymak için yapılan tıbbi müdahaleler, sağlık hakkı, bilgilenme hakkı, mahremiyet hakkı, ayrımcılıktan uzak olma hakkı ile işkence ve diğer insanlık dışı, zalim ve onur kırıcı muamelelere uğramama hakkını da kapsayan birçok insan hakkını ihlal etmektedir.
- 2021 yılında cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine yönelik nefret söyleminin suç olarak etkin bir şekilde 'Ceza Yasası'nda' düzenlenmiş olmasına rağmen, polis çevrim içi yaygın olarak gerçekleştirilen bu suçlarla ilgili etkin soruşturma yürütmemektedir. Kuir Kıbrıs Derneği'nin (KKD) özellikle Onur Yürüyüşleri hakkında çıkan çevrim içi paylaşımlara yönelik yapılan nefret söylemi yorumlarını 'adli şubeye' şikâyet etmiş olmasına rağmen yıllardır konu hakkında etkin soruşturma yürütülmemektedir.

Analiz kısmında sağlanan bilgilere dayanarak, Kıbrıs'ın kuzeyindeki LGBTİ+'ların insan haklarının iyileştirilmesi için oluşturulmuş ve zaman içerisinde genişletilebilecek bazı olası öneriler aşağıda yer almaktadır.

Ayrımcılığı önleyici adımlar atın: Meclis LGBTİ+'ların insan haklarının korunması ve ayrımcılıkla mücadele için yerel makamların ve LGBTİ+ topluluğunun birlikte çalışarak kaleme alacakları yasal düzenlemeler yapmalıdır. Örneğin cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine dayalı ayrımcılığı önleyen kapsamlı bir ayrımcılık karşıtı 'yasa' kabul edilmelidir. Ayrıca hemcinsler arasında kayıtlı birlikteliklere imkan sağlayan yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Polis dahil tüm 'yasa' uygulayıcılar ayrımcılığa yönelik yaptırımlar da dahil olmak üzere LGBTİ+'lar ile ilgili uluslararası sözleşmeleri ve iç hukuk düzenlemelerini etkin bir şekilde uygulamalıdır. Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine dayalı ayrımcılığın önlenmesi için bağımsız kurumlar kurulmalıdır. Son olarak İstatistik Kurumu yetkili makamlardan alacağı bilgilerin yanı sıra nitel araştırma yapıp istatistiki veriler tutmalıdır.

LGBTİ+'lara yönelik çevrimiçi nefret söylemleri etkin şekilde soruşturulmalıdır: Yetkililer, özellikle Onur Yürüyüşü etkinlikleri sırasında LGBTİ+'lara yönelik çevrimiçi nefret söylemiyle mücadele etmek için somut önlemler almalıdır. Polis, bu tür olayların soruşturulmasında ve failerin adalete teslim edilmesinde daha proaktif olmalı ve makul sürede soruşturmasını tamamlayıp suçluları yargıya teslim etmelidir.

Nefret söylemini kınayın: Cumhurbaşkanı, Başbakan, bakanlar ve tüm milletvekilleri LGBTİ+ topluluğuna yönelik nefret söylemini ve diğer ayrımcılık biçimlerini alenen kınamalıdır.

Şiddete karşı koruma sağlayın ve adalete erişimi temin edin: Polis, LGBTİ+'lara karşı şiddet veya ayrımcılık uygulayan kişilere karşı etkin soruşturma yürütüp suçluları yargıya taşımalıdır. İntersekslere tıbbi olarak gerekli olmayan müdahaleleri önleyecek 'tüzük' değişikliği, Sağlık Bakanlığı ve Kıbrıs Türk Tabipler Birliği'nin İHP ve KKD ile yürütülecek ortak çalışmanın ardından hazırlanıp yürürlüğe konulmalıdır. LGBTİ+'lara yönelik yaygın olarak görülen psikolojik, ekonomik ve fiziksel şiddeti önleyici ve koruyucu hizmetlerin eksikliği Sosyal Hizmetler Dairesi'nin bu konudaki önemini artırmaktadır. Bu hizmetlerin geliştirmesi, aynı zamanda bu hizmetlerin sunulacağı Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Dairesi (TOCED) Şiddeti Önleme ve Danışma Merkezlerinin (ŞÖDAM) ivedilikle hayata geçirilmesi ve her bölgede aktif bir şekilde işleve geçen polis şiddeti önleme birimlerinin LGBTİ+'ların haklarını koruyacak şekilde kapsayıcı olması önerilmektedir.

Gözaltı merkezlerindeki LGBTİ+'ların insan hakları ihlalleri izlenmeli ve ortadan kaldırılmalıdır: İçişleri Bakanlığı, gözaltı merkezlerindeki koşulları iyileştirmek, LGBTİ+'ların, özellikle trans ve kendini ikili cinsiyet sistemi dışında tanımlayan kişilerin haklarının korunmasını sağlamak için derhal adım atmalıdır. İHP ve KKD bu tesisleri izlemeye ve değişim için savunuculuk yapmaya devam etmelidir.

LGBTİ+'ların kapsayıcı eğitim ve sağlık hizmetlerinin teşvik edilmesi: Eğitim ve sağlık hizmetleri LGBTİ+'ları kapsayacak şekilde yeniden düzenlenmeli ve bu konudaki farkındalık artırıcı eğitimler teşvik edilmelidir.

İstihdam ayrımcılığı ele alınmalıdır: Meclis tarafından kamu ve özel sektörde ayrımcılığı yasaklayan yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Ayrıca iş yerlerinde ayrımcılığa maruz kalan kişilerin başvurabilecekleri noktalar oluşturulmalı ve bu noktalar da KKD gibi alanda çalışan STÖ'lerden düzenli eğitim almalıdır.

Transların haklarını koruyun: Meclis, transların ve kendini ikili cinsiyet sistemi dışında tanımlayan kişilerin yasal olarak cinsiyetlerini öz belirlenim ilkesine göre tanımalı ve sağlık hizmetlerine eşit ve ücretsiz erişimlerini güvence altına almalıdır. ASAL Şube LGBTİ+'lardan talep gelmesi üzerine bu kişileri askerlik hizmetinden muaf tutmalıdır.

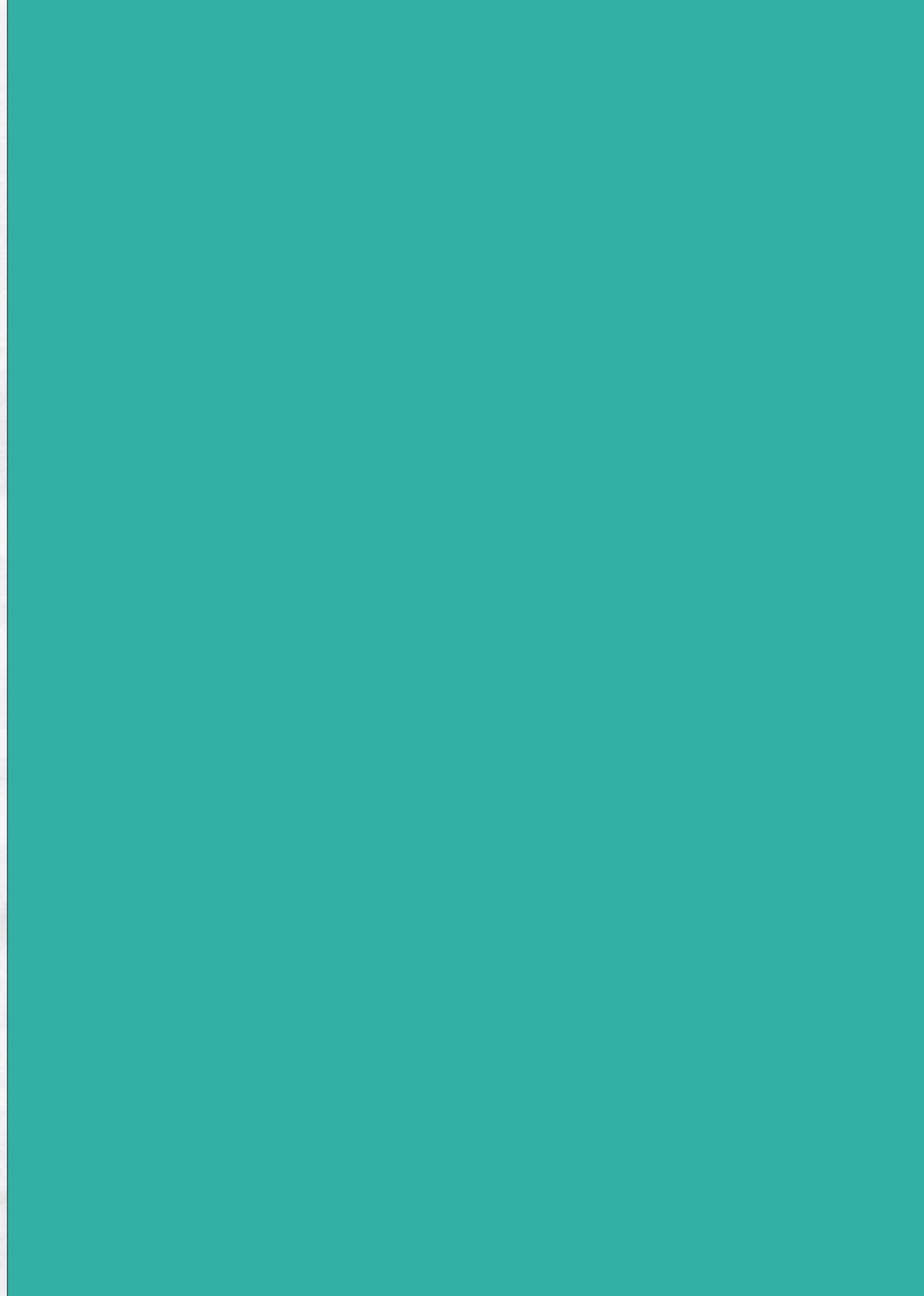
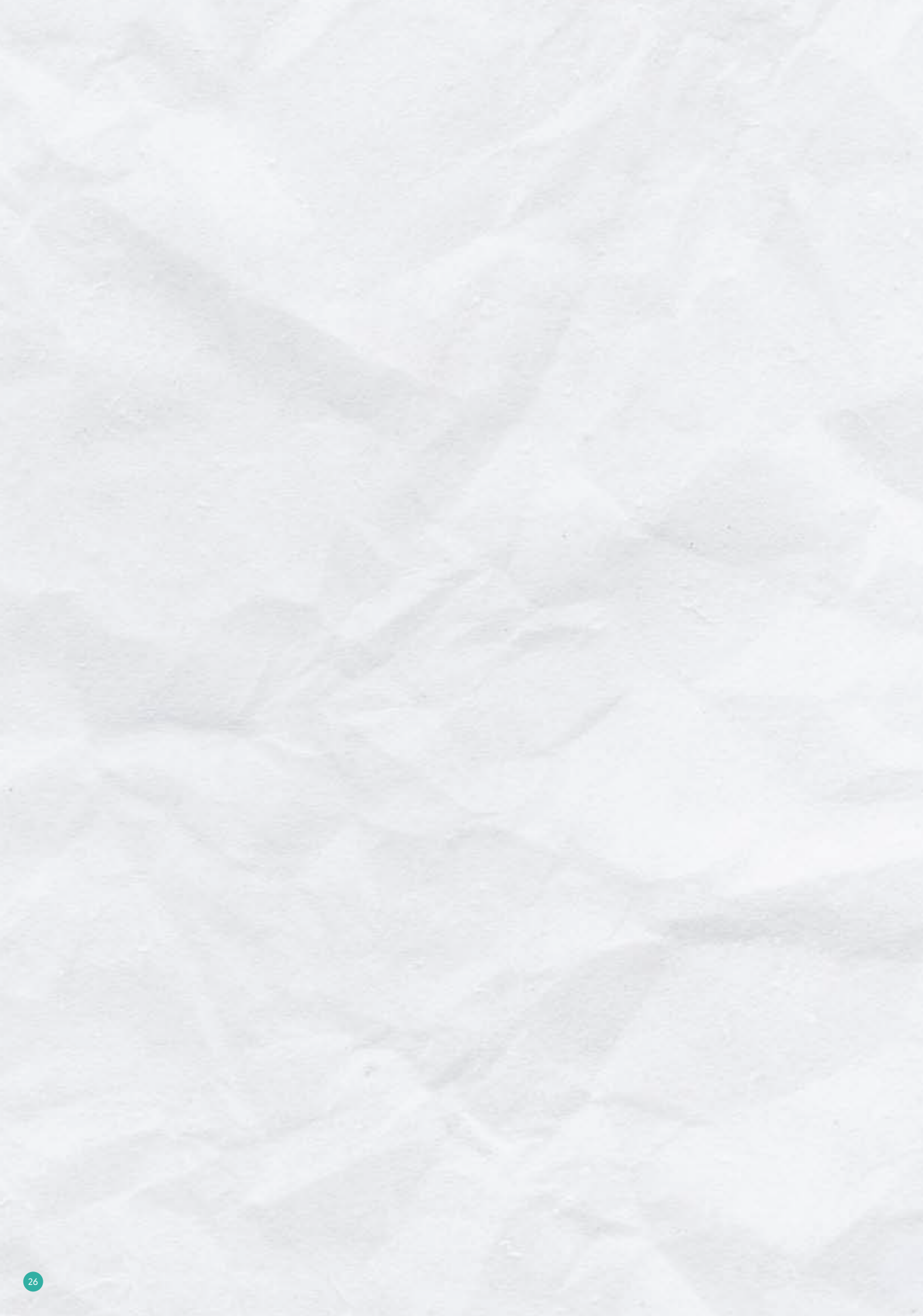
Toplanma özgürlüğünü destekleyin: Polis, LGBTİ+ topluluğunun onur yürüyüşleri ve diğer kamusal etkinlikleri düzenleme hakkını korumaya devam etmelidir. Yabancı uyruklu kişilerin toplanma özgürlüğünü kısıtlayan yasal düzenlemeler meclis tarafından değiştirilmelidir. Konu ile ilgili detaylı değerlendirme ve öneriler için İHP'nin Demokratik Haklar İzleme Raporu'na da bakılabilir.

HIV ile yaşayanların insan hakları korunmalıdır: 'Yurttaş' olmayan ve HIV pozitif tanısı almış kişilerin sınır dışı edilmelerine sebep olan ilgili 'protokol' ivedilikle değiştirilmelidir. Sağlık Bakanlığı anonim HIV-testi merkezlerini artırmalı, bu merkezler ücretsiz, erişilebilir ve güvenli olmalıdır.

Uluslararası hukuk uygulanmalıdır: Genel ayrımcılık yasağına ilişkin AIHS'ye Ek 12 No'lu Protokol'ün onaylanmalıdır. Meclis insan hakları standartlarının sağlanması için Yogyakarta İlkeleri'ni yerel mevzuata dahil etmelidir.

LGBTİ+'ların insan haklarını savunan örgütler ve aktivistler korunmalı ve çalışmaları teşvik edilmelidir: KKD ve İHP gibi LGBTİ+'ların insan haklarını koruyan ve bu konuda farkındalık artıran örgütlerin çalışmaları yetkililer tarafından maddi ve manevi olarak desteklenmelidir. Toplumsal ayrımcılık ve LGBTİ+'lara yönelik şiddet de göz önünde bulundurulduğunda bu alanda çalışan aktivistlere elverişli ortamların sunulması ve güvenliklerinin sağlanması gerekmektedir.

Bu tavsiyeler, Kıbrıs'ın kuzeyindeki LGBTİ+ topluluğunun karşılaştığı çeşitli insan hakları ihlallerini ele almayı ve cinsel yönelimleri veya cinsiyet kimlikleri ne olursa olsun herkesin eşitliğini, ayrımcılığa uğramamasını ve haklarına saygı gösterilmesini teşvik etmeyi amaçlamaktadır.

 Girne Caddesi 168, Lefkoşa

 insanhaklariplatformu@gmail.com

 ihp.hrp **ihp.hrp** **ihp_hrp**

Bu yayın Avrupa Birliği tarafından finanse edilmiştir. İçerik tamamıyla İnsan Hakları Platformu sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmağ zorunda değildir.

**İnsan
Hakları
Platformu**
Human Rights Platform